

UNIVERSITATEA TIMISOARA
BIBLIOTECA CENTRALA

186.892

LA ALMA.

POVESCI NOUE

PENTRU COPII

DE

CONSTANȚA DE DUNCA-SCHIAU.

820564

SIBIU.

TIPARIUL TIPOGRAFIEI ARCHIDIECESANE.

1881.

LA ALMA.

POVESCII NOUE

pentru copii

de

Constanța de Dunca-Schiau.

, ele-

cărți:

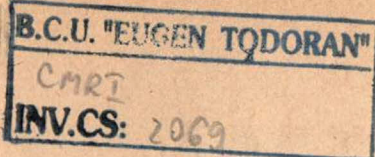
SIBIIU.

Tipariul tipografiei archidiececane.

1881.

102352

Epistolă de dedicațiune spre a servi de prefață.

Șorecele și fiul seu.

Privighitorea și împăratul.

Scrôfa și lupul.

Boldul ascultător.

Oglinda pocită.

Flórea din raiu.

Degetarul de aur și degetarul de fier.

DÓMNEI

SOFIA N. CREZZULESCU,

AMBASADRIȚE ROMÂNĂ LA ROMA.

—♦♦—
Dómna mea!

Sânt câți-va ani d'atunci. Fiia Domniei Vóstre, domnișóra Anna, era o drăgălașă copilă mică care iubea povescile.

Domnia Vóstră, știind bine ce element util de creștere este lectura la copii, căutați cărți de povesci românesce cu care să puteți adăpa imaginațiunea însetată de bun și frumos a inteligentei copilice, să puteți întinde cercul seu de idei, și cunoscinți, să-i puteți forma inima cu noțiuni de morală și să-i deprindeți urechia cu o limbă românescă curată, elegantă și armonioasă.

Mați întreat, Dómna mea, despre asemenea cărți: eu nu cunosceam.

Am cercetat atunci de amănuntul, am luat cunoscință de întreaga literatură pentru junimea română; nimic potrivit nu am găsit.

Cărți didactice am aflat destule, nu însă și cărți de petrecere, de acele cărți ce, pre lângă multe alte folóse, mai au și cualitatea eminentă de a descepta în copil gustul de lectură.

D'aci cred că și pornesce reul bine constatat cumcă, din toate națiunile civilisate, românii cetesc mai puțin cărțile lor.

Speram însă că, cu timpul, acest gol, lăsat de pedagogii și literații nostri, se va umple.

Dar tot prea mic încă este numărul autorilor români, cari consacra o penă esptă cărților pentru copii, deși asemenea scrieri sunt de interes național.

Și cum se crescem copilul de nu închinându-ne cu dânsul în fie-care dimineță și cetind pentru dânsul în fie-care seară?

Acum, când am și eu o mică fetiță de educat, acum ărași am căutat cărți românești de lectură pentru copii în condițiunile recerute de pedagogia modernă; dar și astăzi nu multe am aflat.

Pentru a face dîlnic o lectură plăcută și utilă micei Alma a trebuit să recurg la literaturi străine. Aci e mare abundență.

Francesii, Englesii, Germanii au scris mult și bine pentru copiii lor.

Din toți scriitorii de cărți de petrecere pentru copii, cel mai eminent însă și cel mai răspândit este danesul Andersen.

Andersen a scris pentru cei mici, cugetând la cei mari.

D'acesta sunt povescile sale traduse în toate limbele, trase în diverse și nenumărate edițiuni și încântă copiii tuturor națiunilor de toate treptele claselor sociale.

Cât ar fi de dorit să fie traduse și românește!

Un moment am voit eu a întreprinde această lucrare.

Nu 'mi-a reușit. Spiritul meu refușă cu obstinațiune a urma pas după pas, ideia după ideia, cuvânt după cuvânt un spirit străin.

Calea deschisă de Andersen, aș voi s'o percurg.

În două din povescile d'aci — Florea din Raiu — Privighitoarea și Împăratul — se vor afla, pe ici pe colea, și câte o idee d'a marelui povestitor modern.

De am însă speranță de succes, va decide viitorul cărței ce vî prezint, Dîmna mea.

Fericită aș fi de 'mi-aș ajunge scopul, de aș auzi pre mamele române dîcînd că cetesc cu mulțumire acești carte copiilor lor cari încă nu știu ceti.

Doresc ceva mai mult. Doresc ca și copiii mai mari, fie în familie, fie în școală, să aște plăcere cetind povescile „La Alma.“

Nu numai pentru Alma, ci pentru toți copiii români am scris aceste povesci și doresc a scrie multe altele.

Ori care ar fi sîrtea cărței mele, Vî rog, Dîmna mea, a o primi ca un omagiu de admirațiune din partea mea pentru că ați fost prima damă română care a recunoscut importanța povescilor copilărești, necesitatea de cărți românești de lectură pentru copii.

Primiți, Dîmna mea, Vî rog, și încredințarea că simțimentele ce Vî păstrez rămân eterne.

Constanța de Dunca-Schiau.

ȘÓREGELE ȘI FIIUL SEU.

În munții Himalaya, asupra tuturor regiunilor locuite, în crepătura unei stânci, trăia odată un șórece bătrân.

Mândria lui era nespusă pentru că se trăgea din China, pentru că era născut și crescut pe vârful lui Dhawalagiri, cel mai înalt munte din lume, înalt de 8000 metri și mai bine.

Fiu de un rođător dintre Indii și Thibet, pentru ce șórecele nostru pretindea că este chinez, nu sciu. Dară fiind că de chinesi se ținea, fiind că de chinez voia să trecă, chinez se'l lăsăm să fie. Îngâmfare avea adevărat chinesescă.

La tóte trei cuvinte, trufașul de șórece, își pomenia de vechimea familiei sale, de titlurile și rangurile chinezesci ce poseda și de vechiul seu castel de pe Dhawalagiri, locuit de moșii și strămoșii sei de 400,000 de ani.

Așa dar' aristocratul codat numera 399,999 de antecedenti bine cunoscuți, bine stabiliți

în cele mai înalte regiuni ale lumii. De a fost lucru așa, pricep mândria de naștere a șórecelui nostru. Care familie din lume, care familie din însași China se póte fãli cu asemenea antichitate?

Darã, se vede, cã tótã lumina trebuie s'și aibã umbra sa.

Astãdi ilustrisima familie a șórecelui de Himalaya era aprópe sã se stingã. Șórecele de care vorbim avea numai un singur fiu, neînsurat.

Multe au fost grijile bietului părinte până ce a vëdút mare pre acest unic copil; multe au fost grijile lui până ce 'i-a terminat crescerea; însã marele Budha îi ajutase: fiul seu era deplin educat. Nici un fecior de banchier nu scia mai bine mânca cele adunate de părinții sei.

Am ȓis, multe au fost grijile trecute ale bëtânului șórece; darã tóte acele chinuri, tóte acele necasuri erau nimic pre lúngã cele ce'l turmentau acum.

Timpul de însurat sosise de mult pentru adoratul seu moștenitor. Cãsãtoria trebuia grãbitã sã nu se întẽmple vre-un pericol ce sã amenințe existența și continuarea unei familii de o vechime neauȓitã. Darã cu cine sã însóre pre junele șórece? Acì era nespusã dificultate.

În anticul castel locuit de coboritoriul a 400,000 de generațiuni, nu pre fie-cine se putea întroduce.

Mult meditã bietul părinte, mult își bâtea capul, mult consultã juriștii, istoricii, numismații, archeologii, anticarii, geologii dórã va afla o fatã cu 400,000 de ascendenți bine cunoscuți, bine stabiliți. Toți îi declararã cã pe acẽstã lume așa ceva nu se gãsesc. Luând pre tóte fetele de toți împërații la un loc, nu le putea'i afla 400,000 de moși și strãmoși.

— Cine? oh! cine o fi avënd o fatã potrivită cu feciorul meu? Unde se aflã o familiã vechie ca a mea?

Astfel striga șórecele ȓi și nópte; astfel bulbuia și în vis.

Vremea însã trecea și junele remânea neînsurat.

În desperare de causã, vëdënd cã n'are ce face, pre cine aștepta, bëtânul nostru se hotãrì în fine sã plece sã pețescã pre fata împëratului din Peking.

— Nevoia la multe te aduce, își ȓise filosoficesce bietul șórece, ca sã se mângãie de a fi redus sã se cobóre la fata împëratului de China, a cãrui dinastiã nu numera nici 4000 de ani.

Decis de a'și lua odată grija de pe cap, șorecele pețitor se sculă într'o diminéță, se investî cu tóte hainele, semnele și insigniile cuvenite aristocraticului seu rang, pusé pantaloni de mătasă roșie, haină verde brodată cu argint, bumbul de rubin la căciulă și trei pene de păun. Colietul cu 108 mărgel și pantofii de aur completară tóleta de mandarin. Apoi, luând un mare eventail într'o mână și o mare umbrelă de bambus în cealaltă, șoricelul nostru eși din găurice.

Era gata de plecare.

El se uită lung în valea Thibetului, spre calea la Peking, se uită lung și la muntele seu natal, la castelul părintesc; se uită încă și la cer, ca pentru a cere un „dómne ajută” și deodată tresare.

Privind în sus, o idee îi plesnise prin minte.

— Bine ȃice proverbul românesc, idea bună e tot cea din urmă, strigă șorecele, ca scăpat de o mare belea. De ce se mă cobor eu din înălțimea regiunilor în care am născut și crescut, de ce se merg eu la Peking? N'am eu colea, sus, aprópe partidă mai potrivită? N'am eu pre fata sórelui?

Și în loc să se cobóre la capitala împărăției chinezesci, castelanul dela Dhawalagiri se urcă pe vârful muntelui seu și deacolo apucă, prin ceriu, drumul drept la sóre. După

ce a percurs ceriul jumătate a și ajuns la palatul de aur al bătrânului astru.

Acì pompa și parada era mare. Tot numai aur și lumină. Ochii ți se aprindeau când te uitai la tronul de foc pe care sta sórele. Te luau fiori de mirare și sfială. Dar' un șorece chinezesc, un șorece din munții Himalaya, un șorece de o familie de o mie de ori mai veche decât familia lui Confucius, cea mai veche familie cunoscută, un asemenea șorece, când are un fiu unic de însurat, nu prea este rușinos.

El își înțepenî căciula pe cap, își îndreptă penele de păun și bumbul de rubin se vadă bine, scósé colietul cu 108 mărgel ce lunecase în sin, scutură praful de pe pantofii de aur și întră, ne anunțat.

ȃicându'și că între egali, etichetă multă nu încape, el, dela ușă, strigă, cu un ton jovial:

— Bună ȃiua, frate sóre, ghîci de ce am venit?

— Póte îfi este întunecósă găuricea?

— Așa! Dar' unde creȃi că șed? Castelul meu e numai acì pe vârful lui Dhawalagiri. Sîntem vecini, dóră n'o scii? răspunde pețitorul, cu mândrie. Reluându'și naiva familiaritate, el adaoge:

— Nu mai glumî, frate sóre, ci mai bine ghîci de ce am venit?

Sórele ar fi rîs, dară nu putea de surprindere.

— Scii ce, frate, reîncepe şórecele, între noi nu încap frase şi parafrase. Familia mea datéză de 400,000 de ani, precum lumea întrégă o scie, a ta n'o fi mai vechie sau cu puţină deosebire, așa dară, fără vorbă multă, eu am fecior, tu ai fată, hai, frate, să ne încuscrim că ne potrivim.

Sórele nici mira nu se putea, necum încă să răspundă.

Şórecele urmăză fără a se încurca:

— Nu veđi, tu, frate, că pare că sîntem făcuți unii pentru alții? Numele nostru chiar, afară de puține litere ce avem noi mai mult, n'are deosebire. Vecini încă sîntem. Dela tine până la mine n'ai a face dece pași. Scii, familia mea de 400,000 de ani tot pe vêful lui Dhawalagiri locuesce. La tóte aceste m'am gândit eu înainte de a veni acî. Tu esci bun de picior, dară pentru mine n'a fost ușor lucru să fac 36 milióne de mile și încă în costumul meu, cu tóte insigniile ce'mi dă drept nascerea să port. Da ce era să fac? Pentru hatărul moștenitoriului meu și mai sus de tine mă urcam, de aveam unde. O! Dómne! Dómne! că n'a putut D-đeu crea și alți ómeni odată cu némul nostru! Sau de ar fi cel puțin deosebirea mai mică? Dar'

asa prea nu se potrivește, noi de 400,000 de ani și alții de eri, de ađi..... Spune singur, frate, n'am dreptate?

În timpul acestei lungi perorațiuni, sórele se putu reculege și, luând aerul cel mai serios posibil, el đise:

— Dreptate, đeu! Cum să n'ai dreptate? Întrebă-mă pre mine când s'a zidit lumea? Martor sînt, eu, că abia e de 7389 de ani. Dacă, tu și castelul têu, sînteți creați cu 392,611 de ani mai înainte, cum să vă potriviți la vechimea némului? lucrul cel mai important. Bine te-ai socotit tu; despre antichitatea familiei numai noi ne potrivim; căci și a mea n'o fi mult mai nouă decât a ta. Dară gândit'ai óre că ce este bună nobleța fără prestigiu, fără putere? Și puterea, prestigiul de mult le-am pierdut, eu, sóre, cum mă veđi. De mult un biet de nuor mă întunecă! judecă, dar, eu, sau nuorul ce mă întunecă este mai puternic?.....

Şórecele nu lăsă sórelui nici timp să isprăvescă, cîl salută cu un gest de amicală condescendență și esî.

— Are dreptate! Ce este nobleța fără putere, fără prestigiu?... Sciu că era s'o pățesc..... Bine că n'am apucat să isprăvesc tréba.... Dară totuși a fost bietul sóre de omenie; mai bine a rămas cu fata nemări-

tată, decât să facă un păcat cu noi..... Se înțelege, dacă nuorul e mai mare, nuorul e mai tare, se înțelege că mă duc la nuor după fată. Dară cum n'am sciut-o mai ântâiu să nu viu pe aci în zadar.

Nuorul n'are domiciliu fics. Șórecele caută săși ia pólele caftanului în mână și, cu tóte insigniile sale, se plece după nuor, prin spațiul infinit.

El merse mult, mult. Dela nord la sud, dela ost la vest alergă după nuor și și nópte; în fine, pe neasceptate, îl întâlnește deasupra muntelui Ural.

— Bine te-am găsit, amice, îi strigă de departe pețitorul, abia suflând de ostenelă.

— Dară ce vânt te-a adus pe aci? ȕice nuorul, surprins.

— Două vorbe la urechie, frate.

— Fă iute, căci n'am timp. Veȕi, sânt gata de plecare. Vântul mă împinge spre România.

— Frate nuor, și eu mă grăbesc. Fiul meu m'așcéptă săi duc mirésă și de aci până la Himalaya nu este aprópe..... Dară să încep dela început. Scii că era să fac o prostie? M'am fost dus la sóre să pețesc fata lui pentru feciorul meu. Eu credeam că și acum nimenea nu este mai mare, nimenea nu este mai tare decât sórele. Sêrmanul de el! Nu

sciam că i-au trecut ȕilele cele bune. El singur 'mi-a deschis ochii și m'a îndreptat la tine, ca la un mai mare și mai puternic. Așa fiind, tu, frate nuor, trebuie sămi dai fata pentru fiul meu. Apoi chiar, tu, să te grăbesci, familie ca a mea nu găsești în lumea întrégă.... 400,000 de ani, frate nuor, 400,000 de ani vechime! ce cugeȕi?....

Nuorul, se vede, că era mai puțin grăbit decum ȕicea, căci se puse pe glume.

— Sciu, frate șórece, sciu, familia ta este mai vechie decât pămêntul, mai vechie decât sórele și tocmai de acésta îți refus neto fata mea. Crede-mă, nu e pentru tine. Altfel de alianȕă 'ți trebuie ȕie. Ce sântem noi, bieȕi nuori, în timpul de acum. Ce putere ne-a remas? Nu'ȕi spuseiu, chiar când veniși, că am grabă fiind că vântul mă împinge spre România? Așa e, frate, un vânt ne alungă, un vânt ne împrăscie, când voiesce. Deci nu la mine, la vânt mergi după fată, de cauȕi partidă mare, cum ȕi se cuvine.

— Nici am gândit, că voi afla în lume atâta sinceritate, onestitate și desinteresare, cugetă șórecele și plecă după fata vântului.

Vântul încă nu se află ușor.

Bietul șórece 'și róse papucii până ce a putut săl nimeréscă, pe Marea Négră.

Îndată ce'l vede, șórecele îi și vorbește:

— Departe e China, departe sînt Indiile, departe e Himalaya, cred însé că totuși nu vei fi ignorând cine sînt eu. Sigur scii că familia mea e de 400,000 de ani, sigur scii că am un castel în munții Himalaya, pe vârful lui Dhawalagiri, sigur scii că am un fecior de însurat, sigur scii că.....

— Tóte se pot, ȃice diplomaticesce vîntul, întrerupîndu'l, dóră va curma vorba.

— Adevêrat, tóte se pot, dacă s'a putut sê ajung, eu, pe aci, pe la tine. Dară sê încep dela început. Am plecat de acasă sê merg la Peking sê pețesc fata împêratului pentru feciorul meu, căci credeam că nu voiu afla partidă mai nimerită. Pe drum, vêdînd sórele, m'am rêsândit. De ce sê mê încus-cresc cu nesce parveniți când și sórele, de familie vechie ca a mea, când și el are fată de măritat? 'mi-am ȃis și am și plecat la sóre. Sórele, a cărui împregiurări de față nu cunosceam, 'mi-a mărturisit însé că a cam scă-pătat și el singur m'a îndreptat la nuor, un omnipotent, ȃicea el. M'am dus la nuor. Dară și nuorul a fost sincer, și el a fost cinstit, căci 'mi-a ȃis curat și limpede că sórele m'a îndreptat réu, că a vorbit așa póte numai sê scape de mine. El a încheiat spuindu-mi că nu nuorul ci vîntul are puterea acum,

vîntul ce sparge, vîntul ce sd robesce nuorii cei mai mari, într'o clipă. Se înțelege că nu 'mi-a rêmas alta decăt a veni la tine, vînt, sê'ti cer fata pentru fiul meu.

— Precum 'ți-a mărturisit adevêrul sórele, precum 'ți-a mărturisit adevêrul nuorul astfel și eu nu te voi înșela. Êtă starea lucrurilor. ȃilele unde făceam ce voiam, acele ȃile de mărire și putere, sînt departe astăȃi. De mii și mii de ani, de când sînt munții pe pămînt, își bat joc munții de mine. Un Buceciu mê opresce în cale, când îi place. Nu eu, Buceciul e astăȃi puternicul ce cauți. Nu fata mea, fata Buceciului e pentru voi.

— Dacă am făcut atâta cale, mai fac și acești câțiva pași sê nu mê întorc acasă pe neisprăvite.

Făcînd șórecele acéstă reflexiune și plecà la Buceciu.

Ceea ce a ȃis pețitorul nostru cătră vînt, a repetat din cuvînt în cuvînt și cătră muntele român. Dară muntele, șiret și el, rês-punse șórecelui:

— Mare onóre pentru mine, n'am ce ȃice. Dela Himalaya la Carpați! dela Dhawalagiri la Buceciu!.... Permite'mi a'ți arêta a mea recunoscîntă prin o perfectă sinceritate. La începutul lunei eram și eu ceva. De mine nimenea nu cuteza sê se apropie, necum sê

mă calce cu piciorul, astăzi un șórece mă găuresce! Uităte bine, vezi găuricea lui? Spune acum drept cine e cel mare, cine e cel tare?..

Deducerea o făcu șórecele însuși.

Pețitorul nu-și lasă nici timp de a face muntelui complimentele usitate în China și plecă la fata șórecelui din Buceciu.

Acolo se și oprì.

Cu prima postă a și scris fiului seu să vie în grabă că 'i-a aflat, în fine, mirésă potrivită.

Junele profită de o bună ocasiune, se suie pe un vapor englez, îndrumându-se spre Buceciu.

El avu și buna precauțiune de a lăsa în China hainele chinezesci și plecă în simplu'i costum cenușiu, atât de comod pentru călătorie.

Astfel sosi, fără incidente grave, până la Constantinopole și de acì la Galați.

La Galați voiagiorul nostru căpeta éráși bilet gratis în un vagon cu zahar și séra ajunse la Ploesci.

Acì îl aștepta mirésa.

Cum erau miresele în China junele nu scia; dară pre fata șórecelui din Buceciu îi venia s'o sórbă cu lingura, atât îi părea de frumușică și de drăgălașă.

Mirésa venise cu părinții sei și cu tata socru, încă tot în costum de mandarin. Greu se desvață bătrânii de fumuri!

Acum începură desbaterile că unde să se facă nunta?

Aristocratul din Himalaya pretindea că nu se póte afla loc mai demn de o asemenea solemnitate decât castelul seu strămoșesc de pe vârful lui Dhawalagiri.

Tata miresei, bătrân cu experiență și spirit practic, fu de altă părere.

La nuntă trebuie óspeți și la óspeți măn-care, díse el. De ce provisiuni dispuneți d-vóstră prin Indii și China eu nu știu. Ceea ce vă pot asigura e că acì, la doi pași, avem un loc minunat unde putem ospeta toți șó-recii din lume.

Ginerele se uită cu mirare și admirațiune la așa o comórá de socru.

Acesta, încuragiat, urmă.

— Loc mai potrivit decât gara din Ploesci nu se póte afla în lumea întrégă. Tóte bunătățile pământului se adună acì, mergend la Bucuresci.

Chinesul avu un gest de despreț.

Bucecianul se simți vătămat și începu mai cu foc:

— Ce! ce cugeți? Óre nu cumva cređi că murim de fóme ca..... Nu mai díe nimic,

la ȕile mari să nu  i facă omul s nge r u. Dar  vino  i vei ved  ce nu afli ac ?... Smochine de Arabia, gurmale de Egiptet, strafide de Malaga, alune turcesci, nohot  i ro cove din Grecia s nt cu  mbel ugare. Apoi voesci fructe candiruite franceze  i spaniole? voesci bonb ne engleze  i italiene? voesci dulce uri de Constantinopole, rahaturi de Smyrna? de aceste t te afli c t poftesci. Pentru gusturi mai t mpite avem ac  tot felul de pesci  i sărături rusesci. Din China au sosit chiar acum cuiburi de pasere  i marinat de viermi  i locuste, adevărate delicatese chinesesci. Br nzuri   i plac? De care fel visezi de acela afli.  ntre br nzurile ce ne vin din Italia  i Helve ia s nt unele mai at t de bune ca ca cavalul nostru de Penteleu. Cine preferă uscături, încă p te găsi ce   doresce inima. Dela postav de Sib iu  i Bra ov până la catifele  i brocate de Lyon, dantele de Englitera, Alen on  i Brussella. Mai demult erau  i cărți rom nesci, cărți care cu anii zăceau ac  uitate. Dar' acum s'au trecut vremile cele. Acum nu mai s nt în  er  dascăli Greci ce să  nsufle Rom nilor ur   i despreț pentru tot ce e românesc, pentru limbă  i literatură, mai cu deosebire. Acum cărți de ros nu mai aflăm, cum nu mai vedem români cari numai între din i

murmurau c nd  iceau ce s nt. Ast  i to i vorbesc românesce, scriu românesce, cetesc românesce  i strigă sus  i tare „*s nt Rom n!*“ Dar  ' i-am  is, de fóme nu vom per , lip-suri nu vom duce în România ori  i unde,  i ac  mai puțin.

Chinesul multe p  ise în țera lui. V r-furile lui Dhawalagiri nu erau m n se. Ceea ce promitea   recele român era seducător.

El se  i lăsă sedus.

Nunta se  in  la amintitul deposit general, unde se adun r    recii cu sutele, cu miile.

Numai din f rmiturile c  ute se puteau ac  ospăta, ca la osp    mp r tesc.

Adunarea fiind numărósă, merindele  ndestul tore, nunta  in  trei  ile  i trei nop i.

 n fine ostenéla alungă pre óspeți în g uricele lor respective.

Atunci  i junii  nsur  ei căutară s  i creeze un domiciliu propriu, separat.

Nu mult timp a trecut  i  i afl r m deplin instala i, la pólele Buceciului, la rădăcina unui arbore găunos.

Afl ndu-se în elementul lor, sigur vor trăi ac  mul i ani ferici i.

Cine a desc ntat b tr nului   recele chine-sesc? Ac sta e un myster. Dar  de schimbat

s'a schimbat de nu'l mai cunosci. Costumul chinezesc l-a lăpădat și de vechimea familiei sale sau de castelul seu nici că mai po-
menesce.

Dară nici îi trece prin minte să părăsască vre-odată mănósa Românie.

Ba s'e'l veđi încă cum vorbesce, scrie și cetesce românesce!

PRIVIGHITÓREA ȘI IMPĚRATUL.

I.

În China, cine n'o scie, este împĚratul chinez. Toți ómenii sei, toți oficerii sei, toți curtenii sei, încă sânt chinesi.

Mai demult, demult s'a întĚmplat o curiósă întĚmplare în acéstă țĚră chinezésă. Éťă-o :

ÎmpĚratul de pe atunci avea un palat minunat de porcelan alb, ca zaharul, sclipitor, ca sórele; perfect în tóte, numai practic nu era. Totul în interiorul acestei locuințe împĚrătesci era cu atâta măestrie dispus ca să facă efect încât, nu numai mobilele, dară chiar și florile aveau tóte clopoței ce sunau neconținut.

Cum ai fi putut trece pre lúngă dĚnsele fără a le băga în sémă, când făceau atâta larmă?

Bine combinase lucrurile artistii chinesi, străinului care visita palatul nu'i scăpa nimic din vedere. Ferice de ochii, dar vai de urechile lor! veți đice. Acésta cuget și eu; însĚ cum nu le-au pásat lor, sĚ nu ne pasă nici nouĚ de urechile chinezesci.

Să ne întorcem la palat. În giurul lui erau grădini întinse, atât de întinse de nici mai rămăsese clopote să se acață de florile și de arborii din fund.

Pe aci vedea'i numai umbră și verdéță până la malul râului, ce mărginea grădina. În această umbră și verdéță, departe de sgomotul curței, se aședase o minunată privighitoare.

Privighitorea acesta cânta cum n'a mai cântat nici om, nici pasere în lumea întrégă. Muncitoriul, sdrobot de lucru, se simția ca alinat de se oprea un pic să o asculte séra, cântând pe lună.

Pescarii ce locuiau, după obiceiul țerei, cu întréga familie pe apă, în luntrele lor, fermecați de cântul paserii, ades uitau săși scótă mrejele întinse ce se cufundau în fine cu povara lor. Pescii, scăpând, binecuvântau măéstra cântăréță. De ar fi știut ei vorbi, sigur și ei ar fi ȑis în limba lor: ce minunată pasere! ce cânt minunat!

Străinii, călători din tóte țările, cari visitau China, palatul imperial și grădinele sale, auȑind privighitorea, își ȑiceau: totul e frumos, totul e minunat aci, însé mai frumos, mai minunat decât tóte este cântul privighitórii.

Și când acești străini, când acești călători descriau impresiunile călătoriei lor în China, ei încă ȑiceau: minunea minunelor este cântul privighitórii, din grădinele împărătesci.

Acésta sta în tóte cărțile ce vorbeau despre Imperiul Ceresc, precum numesc chinezii țera lor. Una din aceste cărți ajunse odată în mânilor împératului. Se vede că împératul chinezesc ia uneori și câte o carte în mână.

Împératul cetia cu băgare de samă descrierea palatului seu de porcelan alb, și cu cât cetia mai mult fața i se lumina, ochii i se aprindeau. Bucuria îi era nespūsă aflând că locuința sa era admirată chiar de japonezi, căci cartea era scrisă de un japonez adevérat.

În fine sosì și la paginile consacrate grădinilor. Aceste se încheiau cu următoarele cuvinte:

„Totul e minunat; dară minunea minunilor este privighitorea din grădinile palatului împărătesc, cântul seu nepomenit în lume.“

— Ce! Am ceva ce n'are nimenea și eu nu știu nimic! esclamá împératul, mânios. Repede chiamă ómenii sei.

Palatul avea un guvernor bătrân, un *Tsung-su* fórté învêțat și fórté îngâmfat. Man-

darin de clasa ântâiu, el ades avea de vorbit cu ómeni inferiori lui. Acestia însé nu auđiau dela dênsul alt răspuns decât:

— P! P!

Și el ȑicea acésta fără a se uita, fără a se mișca.

Ce o fi însemnând acésta la curte, nimenia nu scia. Aiurea simplele consóne nu semnifică nimic.

Tocmai acest mare mandarin întră la chieamarea împăratului.

Cum întră se și aruncă la pământ, se întinde cât e de lung și, cu nasul în pulvere, așceptă porunca stăpânului.

— Cine locuesce în palatul meu, sau în jurul lui, de care eu n'am sciință? întreba împăratul, cu asprime.

Mandarinul se întinde pe pânțece mai tare și tace.

— Acì este un cântăreț! strigă împăratul.

— Un cântăreț! ferescă-ne Budha! O asemenea ființă nu pétéză locurile sacre unde calcă Majestatea Vóstră. Am eu grijă, aerul palatului nu se corumpe cu suflarea spurcată a unui cântăreț.

— Rea grijă, de nu scii ce scie lumea.

— Lumea scie și ce nu este.

— Ba este acì un cântăreț și eu voiesc s'el aud.

Mandarinul începe a pricepe și întorce vorba.

— Fiiul Ceriului, Împăratul Pământului, acest personagiu mare n'a fost prezentat la curte.

— Caută privighitorea, de séră se cânte la palat! ordonă împăratul.

— Dar' acéstă damă.....

— Ce damă! ce damă! Ai bumbi de mandarin și nu scii ce este o privighitoare?

— Mandarinul afundă nasul mai adênc în pulvere și începe:

— Fiiul Ceriului, Împărate al Pământului.....

— Astă séră se cânte privighitorea la curte!

La acest ordin dat cu asprime, mandarinul nici „P!“ nu mai ȑice și éșă.

Sé veđi acum pe bătrânul *Tsung-su* cum suie și cobórá la trepte, cum măsură dealungul și dealatul săli și coridóre, cum caută, cum întreabă deslușit și deamênuntul; dar' în zadar se ostenesce. Despre privighitoare ómenii palatului nu sciu nimic.

Mandarinul se întorce la împăratul.

— Fiiul ceriului, împăratul pământului, stăpânul lumii, în tot palatul, în toate grădinele cele mai frumoase am întrebat de vestita cântăreță, dară nimenea nu o cunoșce. Nimenea n'a audît-o, nimenea n'a vădît-o. Tîtă povescă o fi o scornitură de cărturari.

— În cărți ce cetesc, eu, nu sînt scornituri. De minte cineva, acesta poți fi numai tu. Ai drept de a purta barbă și nu scii ce este și unde se pîte afla o privighitîre? De nu va cînta privighitîrea de sîră în sala tronului, cu tîtă barba ce ai, te vei spinteca.

Spintecarea nu e lucru plăcut. Guvernorul palatului o scia bine, căci pre mulți condamnase el la spintecare și asistase la aceste barbare ecsecuțiuni.

Mandarinul éráși suie, éráși cobîră trepte; éráși sare, alérgă, caută, strigă, întrebă, de nici sufla nu mai pîte. În palat și în jurul lui privighitîrea e necunoscută.

— *Tsing-pe! Tsing-pe!* lamentézá marele curtean, cugetând la spintecarea promisă de împărat.

De făcut ne mai sciind ce face, mandarinul éráși merge la stăpânul seu.

— Fiiul ceriului, împăratul lumii întregi, Tu, care din milă lași câte un petec din pă-

mîntul teu și altor domnitori sî le fie spre mîngăiere, stăpâne a vieței mele, japonezii sînt vrăjitori mari, povescă privighitîrei este o vrăjitură; de numele dîmnei privighitîrei nici se pomenesce.

— De sîră, înaintea tuturor mandarinilor civili și militari, îți voi pune eu singur euțitul în mîni.

Audiența se terminase cu aceste cuvinte.

Pericole mari nasc și idei mari.

Spiritul mandarinului se lumină deodată.

— Da de se află cîntărețul departe de Palat? Am cetit odată în cărțile lui Confucius, cele pline de filosofă, că poeții și cîntăreții mari iubesc libertatea. Pîte tot încă voi scăpa cu țile, își țise bîtrînul chinés și plecà.

— *Tsing-pe! Tsing-pe!* strigă éráși favoritul amenințat pe tîte stradele, pe tîte cărările, până ce ajunge în câmpii depărtate.

Acolo găsesce o fetișîră care pășcea vitele. Nici trei vorbe nu'i țise, și copila povestî mandarinului unde se află privighitîrea, cînd și cum cîntă. Dela dînsa află învîțatul *Tsung-su* că privighitîrea este pasere, o simplă mică pasere, ce locuesce în fundul părăsit a grădinilor împărătesci.

— Vei ajunge să pasci vacile împăratului, de mă vei duce la dânsa, promise mandarinul, în entuziasmul fericirii sale.

— Te duc bucuros, de sêră cum va re-sărî luna; atunci sigur o găsim.

La óra indicată, mandarinul, cu o suită mare de curteni de tóte gradele, plecà să caute privighitórea. În fruntea cortegiului mergea mica păstorită.

Ei mergeau și tot mergeau prin aleile grădinilor împărătesci și tot nu mai ajungeau. Grădinile păreau a se întinde până la marginea lumii.

Deodată resună un muget puternic.

— Auđiț'o! strigară curtenii, cu o bucuriă nespūsă.

— Ce voce încântătóre! esclamă un mandarin de classa ântâi.

— Eu am auđit ântâi privighitórea! Eu am auđit ântâi privighitórea! ăice, triumfător, un june oficier, ce așcepta avansare.

— Dar' acesta nu e cânt de priveghitóre! n'auđiți că rage o vacă.

La observațiunea micei păstorite admirațiunea chinezilor se domolí.

„Quac — quac — quacacacacacaca..... quac — quac — quacacacacacaca, s'aude în apropiere.

— Toți la pământ! salutare adâncă! E vestita privighitóre! comandă guvernorul palatului.

— Când eram copil, aceste se numiau brósce, ăise un servitor bêtrân.

— Brósce sânt ele și acum, răspunde văcărésa.

Așa dară nici acésta nu era privighitóre! Chinesii sânt consternați. Marele guvernor credea că deja vede cuțitul mare și ascuțit ce'i întindea împăratul.

Curagiul îl părăsesce. Deacum înaintéază încet.

În fine totuși ajunge pe malul apei, la un tufar umbros.

— Privighitórea e aci, șoptesce fetița, arătând un arbore, în apropiare.

Paserea și începe să cânte.

Guvernor, mandarini, mari oficierii și câți curteni mai erau pe aci, toți cădură la pământ.

Cu cât paserea cânta, cu atât se arétau chinezii mai mirați, mai entusiaști; entusiaști până la delir. Acum încep a sărî, a juca, a se săruta de bucuriă, a se săruta cu nasul, cum se sărută chinezii.

Privighitórea cântă și éráși cântă.

Séra înainteză, împăratul ascéptă respuns. Nu mai este timp de ascultat, trebuie făcută invitațiunea.

Curtenii încep :

— Stimată Dómnă,

Privighitórea tace.

— Prea stimato,

— Onorato,

— Prea onorato,

— Spectabilo,

— Illustro,

Privighitórea tot tace.

Guvernorul palatului, cu un gest mare, impune silențiu, pășesc înainte și începe el acum :

— Pré stimată onorato, spectabilă magnificență, illustrisimă illustritate a illustrității.....

— Ea nu pricepe de aceste, întrerupe mica vácărăsă, lăsați să'i vorbesc eu pe limba ce ne-a dat D-đeu.

Chinesii n'aveau ce face, o lăsară să ăică :

— Dragă păserică, împăratul doresce să te audă cântând; vin'o astă séră și cântă la curte.

— Cu plăcere, răspunde privighitórea. Și împăratul este om, de ce să nu cânt pentru dēnsul?

II.

La palatul de porcelan alb era gala mare, ca la sērbătorile anului nou, a smailor a pescarilor și a lāmpașilor, cele patru mari sērbători chinesesci.

Curți, grădini, poduri, canaluri, pavilóne, pagode, locuinți de pe apă, locuinți de pe uscat, tóte erau preserate, ca cu stele, de mii și éráși mii de lampioné.

Treptele, verandele, coridórele, salele străluciau de lumini roșie, galbine, verđi, albe, albastre, negre, portocalii. Arbori la tóte ferestrele, arbori la tóte colónele, arbori în tóte unghiurile și la fie-care crenguță de arbore, în loc de flóre, câte o lumină colorată.

Cinci mii de servitori ai curței, de tot soiul, postați în șiruri lungi și dese, stăteau aci, așceptând óspele împărătesc.

Ceremonialul usitat la solemnități de prima categorie era ordinar.

Lucrul nu se mai pomenise de când există China să se facă așa primire la un individ din cea mai desprețuită castă, aceea a cântăreților. Dar ce era să facă chinezii? Împăratul chinezesc poruncise, împăratul voia să arate lumii că și el scie admira și apretui ce apretuia și admira lumea întrégă și țera japonilor mai cu deosebire.

În zadar strigau mandarinii „*Tsing-pe!* *Tsing-pe!*“ ei trebuiră să vie la curte.

În zadar șoptiau marii dignitari, nimic nu-i putu dispensa de a fi presinți la serbare.

— *Tsing-pe! Tsing-pe!* murmură și marele *Tsung-su* și totuși trebuie să suie treptele palatului, să-și ia locul la ușa sălei principale.

Aci sta împăratul pe tronul cel de aur.

Hoang-hoi, prima împărătesă, *Tus-chin* cele două împărătese secundare, princesele tinere și bătrâne, frumoase și urite, toate cu pieptănături ca pyamidele, cu hainele cele mai scumpe, stăteau aședate sub un baldachin roșu, în fața tronului împărătesc. Giur împrejur prinți, yuni, mandarini, oficiari, ministri, mari-studenți așteptau cu fața mută, silențioși și nemișcați.

Clopote mari și mici, în întru și afară, sunau neconținut. Tobe și trompete, fluere și fluerașe resunau din toate părțile.

Deodată tăcere mare: privighitoarea a sosit.

Nu în mijlocul salei, pe pomul de aur ce-i era pregătit, ci pe o mică crângă verde, într'un colț părăsit, ea s'ăședă și cântă.

Câte odată ce-i frumos place și chinezilor. Împăratul, curtea întregă ascultă, în tăcere.

— Minunat! Adevărat minunat! esclamă împăratul după primul cânt.

— Minunat! repetă chinezii de toate rangurile, de toate etățile, cei cu barbe și cei carii n'au drept de-a purta barbe, cei cu coți și cei fără de coți, cei cu pene și cei fără de pene. Minunat! minunat! minuna.....

Privighitoarea reîncepe a cânta. Un gest a împăratului a comendat tăcere și bieții chinezi n'apucară să-și termine cuvântul.

O mișcare nu mai era posibilă. Gurile toate remaseră căscate.

Ce folosesc acum titluri, ranguri, privilegii, drept de-a purta o pănă de păun sau trei, bumbi de aur, de safir sau de rubin la căciulă, coliet cu 108 sau numai cu 27 de corale? Nici unul din aceste mari și ambiționate privilegii nu dă dreptul de-a închide gura.

Privighitoarea tot cântă, împăratul tot ascultă, la gurile căscate ale curtenilor nimeni nu gândește.

După lung și lung cântat, paserea tace în fine.

Împăratul aruncă cântăreței pantoful seu de aur.

La acest semn de grație neauđită, toți chinezii se întind jos.

(Mi se pare că ilustra adunare a profitat de favorabila ocasiune pentru a închide gu-rele).

Se facea diuă și paserea tot cânta, împăratul tot asculta.

Curtenii éráși stăteau muți și împetriți, după legile etichetei.

Din toate cântecele, acesta era cel mai lung, cel mai dulce, cel mai melodios și înduioșitor. Atins până la suflet, împăratul începu a plânge.

Și acésta era ceva neauđit, și acésta era mare înfrângere a etichetei; dar când plânge împăratul, cum se tacă curtenii?

Să fi văđut cum se puseră la plâns 7964 de chinesi!

Concertul se termină cu acest incident.

Împăratul ordonă repetarea esactă a programei în fie-care séră. La învitarea adresată privighitórei, ea răspunde:

— Am văđut lacrimi în ochii împăratului. Acésta nu o voi uita; voi veni când voi fi trebuitóre.

Un an întreg ținură, neînterupt, concertele la curte. La anul nou ele deveniră publice. Tóte castele societății chinesiseci, după categoria lor, mandarini civili și militari și

marii studenți sau învățații, cum se ăice la noi; oficierii, lucrătorii de câmp, neguțetorii și ultima castă, acea a artiștilor, muzicanți, actori, cântăreți, dănuítóre, toate fură admise la palat, pentru a auđi minunata privighitóre.

Cântăreței se acordase de mult titlurile, onorurile și privilegiile aleșilor favoriți. Ea avea apartament la palatul de porcelan alb, 360 de servitori și sclavi personali, ca prinții din familia împăratéscă.

III.

Mikado, adecă împăratul japonului, auđia despre cele ce se petreceau la palatul con-fratelui seu și oferì privighitórei favoruri îndoite de va veni la curtea din Yedo.

Privighitóreă răspunde:

— Împăratul Chinei a plâns ascultându-mă; deci el este om cu inimă și pre ómenii cu inimă nu'i părăsesc.

Dilnic venia cântăreța și cânta pentru împărat cât doria el s'o asculte.

În fine se și decise ași ocupa apartamentul dela curte, a se stabili cu totul în palatul de porcelan alb.

Mikado muria de necaz pe tronul seu japones și tot sta și cugeta ce se facă,

cum se răpescă el minunea Chinei, minune ce ar fi voit numai el să posedă.

Sfetnicul lui favorit îi dăte acest sfat:

— Să facem o pasere artificială ce să cânte de o mie de ori mai tare, ce să fie de o mie de ori mai frumoasă decât cea viuă. Împăratul chinez, de'i o vom trimite, se va lăsa ademenit de noutatea lucrului și va da deocamdată preferință paserei cu mașină. Cântărețta adevărată, vedându'i nedreptatea și ingratitudea, îl va părăsi. Atunci ușor ne este a pune mâna pe dânsa.

O sută de mii de paseri cu mașină se comendară la măestrii cei mai vestiți din japon.

Paserea ce va cânta mai tare un cânt de privighitoare va fi plătită cu preț de aur, acoperită cu pietre scumpe și trimisă la Peking.

Japonezii sînt isteți, dibaci, pacienți și lucrători. O sută de mii de privighitori artificiale se și prezentară la concurs.

Barbierul consilierului împăresc favorit făcuse și el o pasere măestră. Nici un ornic nu făcea mai regulat „tic, tac, tic, tac” de cum cânta cântul seu privighitoarea bărbierului protegiat.

Acésta fu declarată de artistă perfectă, plătită cu preț de aur, împodobită cu jumă-

tate din pietrele coronei împăresci și trimisă în China.

Mikado al japonului săria în sus de bucuriă. Împăratul se va lăsa sigur ademenit. Ceva mai lucitor, mai scilpitor, mai împodobit nu se pomenise.

Și cânta atât de tare! atât de precis!

Lucrul a fost nimerit calculat. Tóte se întemplară cum doria individioul de Mikado.

Când a sosit privighitoarea cu mașină la palatul de porcelan alb, chinezii remaseră uimiți de-a ei frumuseță.

Dară ce să mai ȃic de efectul cântului seu.

Acesta era adevărat cânt după inima chinezilor.

Odată, de ȃece ori, de o sută, de o mie de ori ea cânta tot un fel și în acel fel; precis, esact, regulat, nici mai tare, nici mai încet; nici mai mult, nici mai puțin.

Cum nu s'a schimbat în imperiul chinezesc nimic de mii și mii de ani așa, de sigur, nuși va schimba nici astă pasere modulațiunile vocii sale mii și mii de ani încă.

Ceva mai pe gust chinezesc nici că s'ar fi putut inventa.

Puteți judeca despre succes.

Privighitorea adevărată, cu diversele sunuri ale vocii sale, cu diferitele inflecțiuni ale acestei voci, cu cântul seu totdeauna nou, cu inspirațiunile sale varie și nenumărate te scotea din fire. Simțirile liniscite îți le tulbura, fibrele inimei adormite îți le deșcepta, toate simțimentele sufletesci îți punea în mișcare. Ascultând-o nici simțiai, nici cugetai după voiă și plăcere. Cântul paserei te răpia în lumi necunoscute, te ardica în regiuni uimitoare.

Țică cui îi place că acesta e frumos, măreț, sublim; dară cu natura chinezescă nu se potrivește.

Și, Țeu, în China la temperamentele chinezesci trebuie să cugești.

Privighitorea artificială scia și ea șcale minunate, triluri, arpegie, vocalise, unele mai repezi decât altele; și ea te inunda cu cascade întregi de note; dar ori cât de multe erau, le ascultați fără nici o mișcare. Ele gâdiliau plăcut urechia și nu atingeau nimic mai mult.

Cum nu era tocmăi chinezii să declare pre privighitorea cu mașină superioară privighitorei vii ce cânta după infinitele ei inspirațiuni cântece tot noi, tot adânc simțite, tot pătrunzătoare, cântece ce te agitau până în fundul sufletului.

Succesul paserei mecanice fu atât de deplin, încât era să facă epocă, precum veți vedea.

În China, o știți, nu este nici cameră, nici senat, nici dietă, nici casa magnaților, nici chiar consiliu de stat.

Când trebuiesc Chinezilor legi nouă, ceea ce nu le trebuie nici odată, mandarinii le cer dela Împăratul lor.

Astădată, ca nici odată, mandarinii se duseră cu toții la împărat să-i ceară o lege nouă, relativ la paserele cântătoare.

Ei, fermecați de cântul paserei-măestre din Japon, cerură, ca prin o lege nouă, să se scotă tuturor paserelor adevărate cordele lor vocale naturale și să li se pună în gât câte o mașină de cântat japoneză.

Mandarinii aveau atâtea motive ponderose în favoarea proiectului lor, ei dovediră împăratului atât de vederat că paserele naturale, cu inovațiunile lor perpetue vor face odată o revoluțiune în țară, încât împăratul, pentru a-și scăpa vechiul stat de pericol, le promise tot ce voiau.

Proiectul sancționat și adoptat rămânea numai să se puie în lucrare.

Acosta, din fericire, merse mai greu. La aplicarea proiectului trebuia timp și bani. Timp ar fi mai fost; dară bani nu prea erau.

Până ce se vor afla sumele trebuitoare, paserele rămân în *statu quo*, adică rămân încă cu gâttele și cordele vocale ce le-a dat D-zeu.

— Dară privighitoarea cea minunată ce face? unde este? veți întreba. Și ea oare este amenințată de pericolul general?

Nu vă temeți. De mult nu mai este ea în China.

Sciți că, dela început, ea dăduse că numai atunci va cânta când va fi cântul seu trebuitor.

Și împăratul nu mai simțea trebuință de cânt de privighitoare adevărată.

Cântărețea favorită era acum paserea cu mașină. Paserea cu mașină dobândise chiar și titlul de:

„Cântărețea ordinară și extraordinară a M. S. Împăratului Chinei.”

De atunci în toate zilele, în toate serile numai ea cânta la palatul de porcelan alb.

Într-o seară érași era mare concert la curte. Privighitoarea cu mașină repeta și érași repeta aria sa de bravură. Chinesii nu se mai săturau ascultând-o. Grija că se pôte osteni o asemenea pasere încă n'aveau. Dar' aci se înșelara. În mijlocul cântului, ce reîncepuse érași, deodată se aude un puternic:

— Sfrrrrr!.....

Din acel moment, privighitoarea mecanică n'a mai cântat.

Nici doctori, nici ornicari, nici arhitecți, nici mecanicieni, nici chiar bărbierii nu'i putură ajuta. Mașina se tocise, se tocise de tot.

S'a isprăvit cu concertele la curte.

De acum e rău de împărat. El se deprinsese a mânca, a dormi, a viețui tot cu cânt de privighitoare și privighitoare nu mai era în imperiul întreg.

În zadar a mai căutat cunoscutul mandarin în toate grădinele, în toate pădurile, în toate tufișele: de paseri cântătoare nici se mai pomenia în totă țera.

Depeșe telegrafice începură a circula în toate părțile. Pretutindenea se cercetăză despre vechia privighitoare dela palat. Unde era nu se scia.

Unii creșură că o vor afla la curtea japoneză. Dar calculul era greșit.

Ea refusase definitiv ași mai face de lucru cu curțile împărătesci. Făcuse acum destulă experiență.

Cu paserile artificiale din Japon s'ar fi mai putut chinezii ajuta. Dar éta ce se întâmplase: Nécăjit că nu 'i-a reușit planul de ași procura privighitoarea viuă a împăratului chinez, el poruncise să se sfărîme toate

99,999 de privighitori mecanice ce mai erau și oprise de a se mai face altele.

Dorul de privighitoare cuprinse atât de puternic pre „Fiiul Cerului“ încât se bolnăvi și se bolnăvi rău.

Leac pentru împărat era numai cânt de privighitoare și privighitoare nu era de găsit.

În zadar se anulă legea contra gâtlejelor paserilor vii; pasere cântătoare nu mai voia să vie în China.

Împăratul ajunse la morțe.

Medicii îl condamnase; curtenii sciau că până în séră nu va mai sufla.

Acum și plecară cu toții guvernori, mandarini, ofieri, servitori să se închine împăratului ce avea să urmeze. Înaintea acestuia să întindeau acum pe pânțele, se tîrîiau în pulvere, pe pământ.

Lîngă împăratul murind nu era acum nimenea, curat nimenea.

Mórtea aflând casa gólă, ușa deschisă intră și se aședă la căpătâiul monarhului, în agonie.

Cu mórtea intrară în casă și mii și mii de ființe stranie, necunoscute. Unele blânde și suridătoare, altele slute și pocite.

Un bătrân, c'o carte mare, sta și le chiăma pe nume.

Erau faptele bune și faptele rele din viața împăratului.

Cele ce acusau pre împărat se aședară în giurul patului și începură plângerile lor.

Era tristă, era grozavă astă oră de judecată.

Ca stânci sdrobitore, cădeau pe inima murindului vorbele amare.

— Judecați-mă, osîndiți-mă, gemea împăratul; dară de am făcut o singură faptă bună în viață, lăsați-mă să mai ascult odată un cânt de privighitoare.

Faptele bune erau și ele multe. Tóte ridicară mâinile la cer.

— Frrr! frrr! frrr!..... s'aude la ferestra deschisă, și tot odată resună cânt de privighitoare.

Privighitorea viue, privighitorea adevărată, privighitorea de odinioară auđise că împăratul este singur, părăsit. Acum venise căci era trebuitore.

Ea ținù minte lacrima împăratului și uită ingratitudinea lui.

Cu cântulu seu voiesce s'el consoleze. Acest cânt e lung, duios, cum n'a mai fost. E atât de lung, atât de duios încât lacrimi érašî pornesc din ochii împăratului murind.

La bóla grea, la dor cu foc numai lacrimile aduc ușurare; numai lacrimile răcoresc, numai lacrimile pot ajuta.

Séra, când își amintiră curtenii de stăpânul părăsit, când intrară în casă să vadă de nu e rece, de nu e bun de scăldat, ei aflară pre împărat.....

Gîciți cum?

Îmbrăcat cu hainele de paradă, pe tronul cel mare și în mână avea cumpăna dreptății.

Lîngă el privighitorea îl mîngăia, cîntînd.

SCRÓFA ȘI LUPUL.

Era o respectabilă mamă de familie.

Nu ȋic că a fost de neam mare. Nu se trăgea nici din ómeni cu ranguri, titluri și privilegii, nici din vechi răzeși, nici din muncitori săteni, nici chiar din animale de classa ântâiu; dară ori cine își îndeplinesce datoriile, în sfera sa, merită considerațiune.

Înainte omului de omenia, cinstit și lucrător mă închin odată, înainte mamei bune, ori cine ar fi, mă închin de trei ori.

Departe de noi prejudițiile și încă prejudițiile de rang social.

Să acordăm considerațiunea cuvenită mamei bune ce îngrijia cu amor și abnegare de o familie numărósă, de opt copii mici.

Am uitat să vă ȋic, dela început, că onorabila ființă de care vorbim a fost clasificată de toți naturalistii, dela Buffon, Cuvier, Linné până la Nanianu între pachiderme, adecă rîmătore copitate, că numele seu oficial este „porc de genul femenin sau scrófă.“

Repet încă: departe de noi prejudițiile de nascere. Onóre numai meritelor personale.

Și merite personale adevărate împodobiau pre scrófa nóstră. Ea, deși scrófă, era vrednică și muncitóre.

Ea își alapta singură copii; ea îi spăla și curăția; ea le împletia ciorapi, le cosea cămăși, batiste, pieptărușe, pantaloni; până și pălăriile tot ea singură le fabrica.

Toți opt copii erau grași, frumoși, luctori, ca nisce coconași.

În timp de recreațiune, buna mamă aduna în juru'i familia întrégă și apoi se fi vedut jocuri, sărituri, cântece, rîsete și voiă bună. Era drept dragul sêi privesci.

Acì vedea'i adevărata fericire.

În una din zile, tocmai în unul din aceste dulci momente de repaos și recreare, se ivi pe neașteptate, un călătoriu necunoscut.

Copiii erau, cum trebue să fie copilul, nici prea îndrăsneți, nici prea sficioși. Ei salutară străinul și apoi își căutară de jocul lor.

Călătorul, fără ași scóte desagii, ca în trecăt, dișe cătră stăpâna casei:

— Bună ziua, cinstită dómna, sêți trăescă copilașii.

Scrófa, mirată de astă visită neobicinuită, răspunde cu un simplu:

— Mulțumim dumnitale.

— O! scumpă dómna, ce fericită ești! dară spune'mi, te rog, câți copilași ai? toți sînt ai dumnitale? urmă străinul, lungind vorba.

— Toți opt.

Răspunsul era scurt; scrófa nu părea să aibă pofță de povești; călătorul se făcu a nu pricepe.

— Toți opt!.... frumósă familiă! să trăescă cu toții, coconași și dueduci! Nu te supêra, dómna prețuită, că te opresc dela lucrul, dară vedêndu-te n'am putut să mă rețin da'ti face complimentele mele. Așa copii frumoși! așa copii frumoși! Scii, mult prețuită dómna, eu numai din întêmplare treceam pe acì, numai din întêmplare, de, v'am vedut. Póte v'rai sêți esplic mai bine?.... Din întêmplare, cum dic, treceam pe acì, din întêmplare mergeam la Bucuresci în trebi scolare, din întêmplare 'mi-au cădut ochii pe locuința dumnitale. Cum v'am zărit m'am oprit. Ce minunat tablou! o mamă cu așa numêrosă posteritate 'mi-am diș. Așa ceva merită a fi considerat mai de aprópe și așa, fără să cuget la nimic decât la frumuseța

grupeii ce formați, 'mi-am permis să mă apropiu. Ce frumoși copii! Ah! ce frumoși copii!

Ca ori ce mamă, scrófa se simți măgulită și surise cu plăcere.

Călătorul șiret, observă. Acum vedu că póte să urmeze.

— Ea'n spune, drăguță dómna, dumnéta 'i-ai crescut pre toți? Vai! drăguța mea, ce de osteneii! ce de sacrificii!.... Dară póte ai guvernantă? Se înțelege, cu cine o s'î lași când te duci la petreceri.

— Eu nu umblu pe la petreceri; când es, es cu dênșii.

— Cum, dómna, atâta abnegațiune! atâta devotament! Dar ceea ce faci dumnéta este pre mult, póte să strice sănătății dumnitale.... Credemă, dómna, nu te sacrifică; lumea tot nu recunósce meritele adevărate. De ce s'î perdi juneța? de ce s'î perdi frumuseța? Dumnéta, cu chipul dumnitale, nostimă cum ești poți juca încă un rol în lume.... Credemă, credemă, profită de viață, profită de plăcerile existenței.

— Dară nu póte fi plăcere mai mare, decât a'și privi copiii și a se bucura de dênșii.

— Așa ȑic și eu; dară totuși câte odată câte un bal, câte un concert, câte o petrecere efină și atrăgétóre....

— S'emi las copiii singuri! dară cum se póte?

Străinul se gândi puțin, vedu că aci nu este cochetărie de esplótat și o luă pe altă strună.

— Că bine ȑici, dómna mult prețuită. De aur s'î fie gura. Bine ȑici, admirabil! admirabil! Copiii înainte de tóte. Mama ce'și negligiă copiii pentru petreceri, fumuri, deșertăciuni, păcat că mai este mamă. Ea nici merită asemenea fericire. Ce fericită întemplantare, căci, adevărat, e curat întemplantare. Dară am uitat s'î spun cine sânt, permite'mi a mă presenta la ocaziune. Eu sânt profesor, director de scóla, am un pensionat celebru pentru băeți și fete.

Politeța obligă pe gazdă să ȑică:

— Îmi pare bine.

— Ce fericită întemplantare! Cum m'a servit norocul! Adevărat, inima nu înșală nici odată; căci curat inima, pe nesciute, m'a adus pe aci. Sper, dómna și amică, că acum, fiind că ne cunóssem bine îmi vei face onóre s'emi încredinȑezi, spre crescere, drăgălașii d-tale de copilași.

— Mulțumim de bunătate, domnule; eu sânt hotărîită a'î cresce singură.. Ce le trebuie o s'î învăț eu. Cum veȑi, nici le prea

merge rău cu metoda creșterii mele. Sunt sănătoși, mari, voinici....

— Minunați! minunați! ȳic și eu. Metoda d-tale pedagogică este escelentă. Drăguții de copilași par a fi perfecți. Eu cred că ar fi și perfecți, de nu..... scii, dómná, natura își are și ea greșelele sale, la tótă lumina a pus și umbră, ba chiar și în sóre a făcut pete și copiilor d-tale le-a dat, cum aș ȳice?... le-a dat un fel de rusticitate ce trebuiesc poleită, prin cultură. Privesce'i singură, înțeleptă dómná, și mărturisesce de nu ar fi ei mai mai drăgălași, mai gentili, de ar avea maniere mai fine, modestiă, smereniă? Să veđi cuconașii și duducele din pensionatul meu! Unde se pomenesce de sărituri, strigăte, risite, rostogolituri și încă înaintea străinilor! Parecă sânt sfinți; unde'i pui acolo stau óre, ȳile, săptămâni. Așa, așa trebuie să fie cuconașii, duducele; chiar din fașă trebuiesc deprinși a nu se mișca din loc.

Biata mamă, cu tot amorul seu, cu tótă orbirea marilor afeȳiuni, nu putea nega că copiii sei erau încă copii și nu absolvase codul chinezesc de etichetă și bune-cuviinți. Cam smerită, ea plecà ochii.

— Nu roși, minunată dómná, reîncepu directorul de pensionat cu multă blândeță. D-ta ai păcătuit numai din esces de dra-

goste. Cugetând bine, nici pot ȳice că e păcatul d-tale ci acel a pedagogiei moderne. Nisce capete adecă luminate, după moda nouă, s'au pus să ȳipe, să strige și să învețe lumea să nu se mai dea nouă, creșcătorilor de meseriă, copiii de educat, ci numai mamelor. Dar ce póte o mamă? ce scie o mamă? Ea este orbită de slăbiciuni, orbită de amor..... Credemě, dómná, eu, bėtrân cu esperință, sciu ce ȳic. Mama e bună de alăptat copiii și nimic mai mult. Îndată ce ese copilul din fașă dă'l pe mână dascălului, pe mână de străin; străinul să facă din el om. Aplecările rele ce ar fi în copil, numai străinul i le póte stěrpi; sēmânță de virtuți numai străinul să sădească în inima lui. De a'i fi o mamă cum sânt multe alte ȳi-aș ȳice că acest sistem este cu atât mai minunat pentru mame cu cât le scutesce de ori ce osteneli; dară vėd că ai în vedere interesul copilului înainte de tóte de acėsta te încredințez că copilul bun numai de străini se póte forma. Dă d-ta numai drăgălașii d-tale de copilași pe mână mea și vei vedě rezultatul.

Scrófa nu scia nici scrie, nici ceti. Ignoranța totală are partea sa bună că te feresce de închipuirea semi-culților.

Dară tocmăi acėsta deveni fatal bieteii mame. Perȳându'și încrederea în sine, în prin-

cipiile sale de educațiune ea se făcu mai atentă la vorbele străinului.

Acesta vedea că de acum scopul seu pôte fi ajuns și urmă mai cu căldură.

— Dureros, dureros este pentru o mamă să-și dea drepturile, aceste dulci și sfinte drepturi, unui necunoscut, unui educator de meserie, cum sînt eu, spre exemplu! Dară ce să faci? Nimic mare, nimic perfect, nimic sublim fără sacrificii. Destinul mamei este de a fi sacrificată. Natura, în vederea acestei destinațiuni, 'i-a și dat un amor nemărginit, desinteresat. Ce mamă egoistă ai vădut vre-odată?.... Se înțelege, vorbesc de adevărate mame, nu de comediantе ce pörtă numai masca datoriilor lor. O mame! mame! voi ființe sacre, ce paradis purtați în sufletele vóstre cele mari, cele devotate, cele gata de sublime sacrificii!

Astfel vorbì străinul lung, neîncetat, cu sofismele cele mai seducătoare, cu tonul cel mai patetic până ce ademenì pre biata mamă a sacrifica închipuitei necesități principiile sale și amorul seu.

Cu sufletul sdrobit, ea se hotărì a-și încredința copilașii directorului pensionatului de băeți și fete care creștea copii așa de bine de nu se mișcau cu óre, zile, săptămâni din loc.

Timp de pierdut nu era. Profesorul comandase dela Bucuresci nisce cărē cu cărți și se grăbia să vadă de sosesc. La ocașiune, fiind că nu era să ocolescă mult, putea lua cu sine și pre nouii elevi.

Când vor fi pe cale bună de progres, consciințosul de profesor va însciința pre iubitoroa mamă să vină singură să vadă cât sînt de poleiți, de civilizați și de manierați copilașii sei.

Bieții copii plânseră părăsind pre mama lor; dară plângēnd ei ascultară și plecară.

Lucrurile se petrecură cu atâta repeziune, așa pe neașteptate încât neesperimentata scrófa uitase să întrebe despre nume și locuință pre străinul călător.

Adevărat, el îi dăduse o cartă mare de vizită cu nume, titluri și adresă; dară am dis: scrófa nu scia ceti.

Copiii plecase de mult.

Uimită de cele întēplate, biata mamă sta plângēnd, fără cugete, mai fără simțiri.

Numai târziu se alină puțin crisa dureri sale.

Reviindu'și în fire, scrófa se duse la o vecină, care umblase la scólă, să'i cetescă bi-

letul ce lăsase directorul plecând la pensio-
nat cu copiii sei.

Vecina cetesce numele.

Un țipet desperat resună. Nenorocita
mamă cade leșinată.

Pe cartă sta :

„Lupul.“

Lupului încredințase duiósa mamă iu-
biții sei copii.

Puteți cugeta cum 'i-a crescut.

BOLDUL ASCULTĂTOR.

I.

Boldul ascultă de nănașa sa.

Ómeni mari și mici, tineri și bătrâni,
barbați și femei lucrau de dimineța în jurul
cuptórelor și a mașinelor în o fabrică, din
Aachen.

Sciți că Aachen este unul din cele mai
vechi orașe din Europa. Fiind sub stăpâ-
nirea Romanilor, Aachen purta numele de
Aquisgranum, sub francezi se numia *Aix-la-
Chapelle*.

Împăratul *Carlo-Magno*, care a fost mare
în tóte, mare de trup, mare prin învingerile
sale și mai mare încă prin avântul ce a dat
sciințelor, artelor, comerciului și industriei,
acest *Carol cel mare* 'și-a ținut acì pompósa
reședință. Orașul a fost totdeauna celebru
prin apele sale minerale și acum are încă o
mare importanță prin băile sale, prin comer-
ciul seu și prin numărósele sale fabrici.

Obiecte de piele și de carton, de aur
și de aramă, de lână și de ață se lucră acì
cu gustul și soliditatea remasă dela francezi,

cu stăruința și neoboséla ce caracterisă pre germani.

Să nu vă mirați deci când vă dic că în fabrica în care am întrat domnesce activitatea unui roiu, în mijlocul verei.

Astăzi éráși avea să nască ací o ființă de aceeași specie cum se produceau dîlnic sute de mii.

Pe la 4 ore după améđi și sosí pe lume, deplin sănătos, individul așceptat. Era lung, drept, subțire, cu cap gros și picior ascuțit.

O fată curată și frumușică îl înfășă și boteză. Pe scutecul seu roșu erau imprimate trei cuvinte:

„Bold, bombușcă, ac cu gamaliă.“

A purta un calendariu întreg de numiri are multe necuviinți.

Noul cetățén se hotărî a pleca prin lume, ași face cariera sub cel mai simplu din numele multe ce i se dăduse, sub acel de „bold.“

Ca bold își luă pasaport să plece în țeri depărtate.

Când era să părăsescă locul nașcerii, nănașa sa își aduse aminte că bietul finuț n'avea nici o cunoscintă de lume.

— Ce o să facă? sermanul! își dîse ea îngrijită. N'a învățat nimic, nu scie nimic!

Cum o să trăescă, cum o să înainteze fără nici o cultură, fără nici o experiență?

A mai merge la scólă era prea târziu: totul era gata de plecare.

— Săși împlinescă cel puțin principalele datorii și póte îl va lumina D-đeu, reflectă duiósa nănașă și, ca talisman de drum, îi dete aceste două sfaturi:

„Înfipgite dar' nu împunge; ține bine ce ai prins.“

Junele boldișor promise că va fi ascultător, își primí binecuvântarea și plecà.

Călătoria a fost lungă și plină de avanturi.

El fu aședat într'un tren de marfă cu trăsuri, hamuri, șale de călărit, cu postăvărie, hârtie de tapete, céră de sigilat, vinețelă de cămeși, cicóre pentru cafe, mașine de plugărie, cu lăđi de fórfeți, ace, cuțitașe și alte numeroșe produse a fabricelor din Aachen.

Puteți cugeta de câte ori a trebuit călătoria noastră să se suie și să se cobóre din vagóne; la câte gare a fost obligat să se opréscă; prin câte magasi a petrecut, cu lunele. Puteți cugeta câte a audít, câte a vedút, câte a pățit până ce a ajuns la destinațiune.

În fine totuși a sosít la Babaluc.

Babalucul era oraș mare, civilizat; plătia dări ca orașele cele mai mari și mai civilizate și încă era capitala imperiului!

Poporațiunea acestei vestite reședințe numera, după ultima statistică, 191 de suflete de ambe secse. Între acestia erau 7 generali, 9 mareașali, 11 miniștri, 17 șambelani, 23 dame de onoare, 72 prinți și princese de sânge, împărăteasa și împăratul.

Restul locuitorilor, *minus* unul, erau angajați ai curței, gardiști, ușieri etc.

O capitală a cărei poporațiune întrăgă se compunea numai din mari dignitari și oameni de curte trebuia negreșit să strălucască prin luc, arte, comerț, industrie.....

Așa și era.

Piața, renumita piață comercială din Babaluc, numera o firmă bine cunoscută în orient și occident.

Acastă firmă atât de importantă era: „*Jupân Itzig dela Iași*“ fără companion recunoscut.

Jupân Itzig dela Iași era banțier, top-tangiu și comerciant în detal. El era cel care întreținea de mult relațiunile comerciale între ost și vest.

În toți anii, la paști, Jupân Itzig mergea în persoană la Ierusalim, cu peregrinii

chreștini. El ducea cercei, inele, mărgelile de cristal de Bohemia și, chiar pe mormântul lui Christos, lua, jidanul dela turci, în schimb lucruri sfinte: iconițe, mătâni și altele asemenea. Cu această marfă făcea bani prin țările catolice și greco-orientale.

În țările protestante, pe lângă lucruri sfinte el mai vindea ace, ață și bolduri.

Deci se nu vă prindă mirare de veți afla că boldul din Aachen, chiar în ziua sosirii sale în Babaluc, ajunsese la curtea împărătească.

Jupân Itzig căpătase marfă nouă și, cu lădăruia plină, plecase prin oraș.

— Iconițe! mătâni! ace! bolduri!..... strigase el mai bine de trei ore, prin piață.

Deodată dăresce fetele împăratului, în balcon.

Se înțelege că se grăbi a le oferi nouă comori aduse din Ierusalim și ace și bolduri sosite, cu ultimul tren, din Aachen.

Fata împăratului cea mai frumoasă cumpără boldul cunoscut.

Tocmai în acea zi era bal la palat.

Séra princesa își puse hainele de aur, florile de pietre scumpe și, mai frumoasă decât o dină, era gata de plecare.

Atunci îi cade aminte că în aceeași dimineță nu știu cine îi aruncase pe ferăstră o roșă albă.

Cine aruncă fetelor de împărat rose albe pe ferăstră, rose albe vii, rose albe adevărate nu poate fi nici nătăreu, nici bătrân.

Princesa se gândi puțin, luă rosa și, cu noul seu bold, o prinse la pept. Așa intră în sala de bal.

Valsulântăiu îl jucă frumoasa princesă cu mirele seu, moștenitoriul tronului unui imperiu vecin. Unsprezece alte valsuri trebuiau să mai jöce cu marii dignitari ai țerei.

Boldul și flörea stăteau nemișcați pe inima princesei.

De valsul al 13-lea fata împăratului putea dispune, după plăcere. Ea îl acordă unui simplu oficer de gardă.

Musica întonéză întroducțiunea. Oficerul se apropie.

Princesa, cu rosa sa și cu boldul seu, se scölă.

Valsul a început. Gardistul a cuprins pre jucătörea sa și ambii lunecă, se învîrtesc, saltă, sböră prin sală, ca smei și dînele.

Curtea întrégă îi privesce, îi admiră.

„Ce frumoși! ce jumi! ce potriviți!“ cugetau cei ce îi vedeau.

— Ce părechia minunată! strigă de odată papagalul împărătesei, din fundul cuscei sale.

Oficerul și princesa se opriră rușinați.

Cavalerul voesce a părăsi jucătörea sa. Zădarnică încercare.

Boldul se acătase de medalia de merit ce purta la pept junele militar.

„Înfipgete dară nu împunge, ține bine ce ai prins“, ădisese nănașa boldului și el așa și făcea.

Îndeplinindu'si datoria, el speră că 'și va face nume bun și va ajunge la mărirele ce visa. Mult nu învățase, dară gîrgăuni îi intrase deja în cap de când zărise lumea mare.

Îndată ce prinse oficerul, el începu a' l ținè și a' l ținè din resputeri.

Princesa pune mîna pe cordeaua cavalerului seu, oficerul pe rosa albă; degetele lor se întêlnesc, se ating, tremură, răcesc..... A desprinde boldul nici unul nu pöte.

Uimirea junilor sporesce cu cât adunarea șoptesce și ride.

Damele, domnișöarele de curte alérgă întru ajutor; a scöte boldul e imposibil.

Mareșalul palatului vine și el: boldul remîne înfipt, cum a fost.

Sosesce împărătesa, sosesce împăratul, sosesce mirele...

Confusiunea e la culme.

Cine a desprins boldul? nu se scie. Ceea ce am audît sigur este că trei zile mai târziu toate gazetele bune și rele, mari și mici, comice și serioase, chiar și cele comico-serioase anunțară logodna frumoasei princese din Baluc cu junele oficer de gardă.

Principele-moștenitor al tronului imperiului vecin plecase a casă, din seara balului.

Boldul, nu vă mirați, căci cam așa sînt proștii, se făcuse mândru și ambițios.

Dela logodna prinsei nimenea nu era mai închipuit decât dînsul.

Să fi scăpat imperiul de turci n'ar fi crezut cineva că a făcut faptă mai mare de cum își închipui boldișorul nostru fapta lui.

În nesciința sa de usele curței, el își ținea de merit mare că a mijlocit să se mărite princesa după pofa inimei sale și nu după planurile politice ce avea împăratul.

Cum am șis, junele bold era ambițios și proștișor. El, de cînd era la curte, începuse a crede că scopul principal al vieții este a se face domn mare, a se ridica sus, sus, atât de sus încît alții să nu-ți ajungă nici la călcăi.

Că pôte să-i vie ameteți ridicându-se la o înălțime la care nu era deprins a sta, aceasta nici îi trecea prin minte.

La toate trebuie știință și experiență. Și bietul bold nu văduse măcar un balon aero-

strat să se fi putut convinge cât e de ușor a se sui și până la nori; dar cât e de greu a se menține sus, de n'ai pentru acesta puterile trebuitoare.

Din câte văduse în puținele zile a mării sale, el se alesese numai cu una: avea conștiință că a jucat un rol mare în familia domnitoare și că acesta îi dă drepturi la mari favoruri.

Chiar a doua zi de nunta prinsei, boldișorul nostru ceru audiență la împăratul.

Împăratul nu avea nici față, nici chief de nuntaș.

El tot cugeta la planurile încrucișate, la speranțele pierdute prin stricarea căsătoriei ficei sale cu moștenitorul tronului imperiului vecin.

De cugetat cugeta; dară de vorbit nu vorbia, ci tot sta și ofta.

Ce avea pe suflet nimenea nu scia; mai puțin încă neespertul de boldișor.

Chiar acum intră și el în casă.

— Ce-ți trebuie? întreabă împăratul deșceptat din cugetările sale, ca dintr'un vis reu.

Boldul tot naiv și tot cu fumuri, răspunde curat și simplu:

— Un titlu, o funcțiune sau cel puțin o recompensă națională.

— Dară cine ești? ce ai făcut?

— Na! că ai și uitat!.... dară nu scii, Împărate, că ți-am măritat fata.

— Tu!!!

— Ce! nu mă cunoști?.... Eu sunt boldul care a prins la bal oficerul de gardă.

— Și pentru asta ceri recompensă?

— De nu recompensă națională, măcar o decorațiune.

— Te aş decora cu o părechia de urechi de măgar, de aş avè acest ordin. Fiind însă că încă nu 'l-am creat, mergi de îl caută unde există.

Boldul se oprî surprins. Și înțelegea și nu prea înțelegea vorbele împăratului. În fine dîse:

— Împărate, parecă ești supărat?

Împăratul stete puțin gânditor, apoi întrebă:

— Spune drept, cine te-a învățat să te acați de oficerul cel necunoscut?

— Împărate, mai înainte de toate nu mai dîce că oficerul era necunoscut de princesă. Ea îl cunosccea bine 'ți o dîce, eu, care sciu ce sciu. Apoi n'ai audît că de mult m'a învățat nănașa să mă înfîpg fără a împunge și să țin bine ce am prins. Eu n'am făcut nici un reu, am ascultat de nănașa.

— Și nu 'ți-a dîs nănașa-ta că nu ai să stai totdeauna înfîpt, ca un măgar? Nu te-a

învățat că, în momente critice, e mai bine să împungi.... să sai jos?

— Momente critice!.... dară când sînt momentele critice? spune'mi, dragă Împărate.

Cu tot necasul seu, împăratul surise; apoi, ca cuprins de milă, dîse:

— Scii ce? copile, dute unde te vor duce ochii, dară acî să nu te mai vîd. Cu învățătura ta, nu ești pentru curte.

Astfel a fost boldul esilat dela curte.

Departe de Babaluc el medită mulți ani asupra aventurii dela bal și asupra vorbelor împăratului.

Din reflexiune în reflexiune, din deducțiune în deducțiune el ajunsese la conclusiunea cumcă „în momente critice nu are a sta înfîpt fără a împunge, nici a ținè ce a prins.“

— Pe viitor nu mai ascult de nănașa ci ascult de împăratul.

Acésta fu decisiunea luată de boldul pățit.

II.

Boldul ascultă de împăratul.

De 25 de ani era resbel universal.

Resbelul născuse din stricarea căsătoriei princesei din Babaluc cu moștenitorul tronului vecin.

Diferiții împărați a diferitelor țeri din diferite motive se încăeraseră la certă.

Simpatii sau interese politice, comunitate de rasă și origină, dispozițiuni personale către realism sau idealism, către clasicitate sau romantism împinseră pre unii a apăra princessa măritată după pofta inimei sale, pre alții a lua partea moștenitoriului de tron, rămas flăcău.

Așa din vorbă în vorbă, din certă în certă se luară cu toții la bătaie.

Se înțelege că nu se bătură împărații, ci supușii lor. Se înțelege încă că toți se bătură afară de împăratul din Babaluc, care nu rugase pre nimenea să se bată pentru fata lui.

Odată resbelul erupt, un împărat sări în ajutorul altuia, tot după interes, voință, dispozițiune, când nu după caprițiu. Și acesta se înțelege.

Astfel lumea ferbea și clocotea.

Agricultură, comerț, industrie, arte, științi totul era părăsit, totul perea, necultivat. Brațele bărbătesci mănuiau armele; lucra nu avea cine. Și tot ce mai rămăsese prin sate, requirau dușmanii.

Femeile abia își puteau hrăni copiii, și ce hrană!....

Dumnezeu a dat copilului doi părinți știind că unul singur nu e destul și pentru a-l crește și pentru a-l hrăni.

Când unul din acești doi părinți lipsește, lucru mare nu se alege de bietul copil. Mai ades și el se prăpădesce.

Așa dară nu numai pe câmpul de bătaie dară și prin orașe și sate se stingeau omenii, vedând cu ochii.

De sus, de pe tronul seu, împăratul din Babaluc vedea ce se petrecea. Vedând el erăși sta, ofta și cugeta.

Că acest împărat nu era om rău, o scim de mult.

Și și noapte el se întreba ce era de făcut să mântuie lumea de peire?

Într-o dimineață se sculă împăratul cu un plan colosal.

Nu era nimic mai puțin decât a spune lumii cauza stricărei căsătoriei fiicei sale cu moștenitoriul tronului dăunat, a arăta pre adevăratul culpabil și astfel a pune capăt resbelului.

Pentru a ajunge scopul, trebuia adunat un congres universal de toți împărații, cu toți sftnicii, cu toți diplomații, cu toți credincioșii lor. Acestia să judece cauza, să osîndescă pre vinovat; apoi să se încheie o pace universală și eternă.

A nu realiza o idee mare, de folos ob-
ștesc, ar fi un păcat. Păcatul acesta nu'l făcu
filantropul monarch.

Congresul fu propus, votat, adoptat, con-
vocat și anunțat.

Trei zile împăratul a stat încuiat în
casă. Nici bea, nici mâncă, nici dormea ci
tot gândea.

Trei alte zile nici n'a mai gândit ci tot
a scris, a scris o faimosă istorie a boldului
ascultător.

Prin această lucrare magistrală se probă
lămurit că de giaba se mai certau și se
băteau împărații că și princessa fericită și mi-
rele păgubit erau nevinovați, ca mieluseii.
Culpabilul, unicul culpabil a fost boldul; el
trebuie găsit, judecat, condamnat și pedepsit.
Apoi tot măcelul se înceteze.

Cu cuvântarea în busunariu și cu curtea
întregă după dânsul, împăratul plecă la mar-
ginele țerei sale, unde se ținea congresul uni-
versal.

Congresul se și adunase; împărații toți
erau de față.

Un împărat venise cu ministrii sei; altul
cu ministrii, deputații și senatorii țerei. Alt
împărat era urmat numai de doi oameni ai
sei: un general și un diplomat. Lumea dicea
că acestia plăteau cât congresul întreg. Mai

fu un monarch care venise de tot singur.
El pretindea că, unde se ivesce sora, nu tre-
buesc alte lumini. Împăratul Chinei se în-
cărcase, pe un tren special, cu toți 17,928
de mandarini. Trenul fu troianit pe drum și
numai o telegramă de scusă sosi la congres.

Împăratul din Babaluc nuși luă 17,928
de mandarini pentru că nu îi avea. Dară nu
vê temeți, și el va figura cu demnitate la
congresul universal. Generalii, mareșalii, șam-
belanii, ministrii, gardiștii, ușerii toți, până
la cel din urmă, erau cu el. Plus damele
de curte în costum de diplomați și domni-
șorele de onoare prefăcute în paji.

Așa putu ajunge, cu puțină întârziere,
la congresul dorit.

Adunarea era constituită; pre eroul zilei
numai se așcepta.

Cinci minute după sosirea trenului îm-
păratul era gata. Uniformă de gală fu îm-
brăcată, mantia imperială aruncată pe umeri,
coróna cea mare, strămoșescă aședată pe cap.
Pentru ce capete era făcută această coronă,
nu știu; pe capul acestui împărat însă nu
se potrivea. Cu cât înainta împăratul cu
atât clătina mai tare coronă pe capul seu.

Un pagiu, vedând pericolul, înțepenî co-
ronă cu un bold ce tocmai aflase pe drum.
Așa se urcă monarchul la tribună.

Acum își ia împăratul posa cea mare și scote hârtia din busunariu.

Totă adunarea, împărați, ministri, deputați, senatori, generali, mareșali, diplomați, toți sunt numai ochi, numai urechi.

Împăratul desfășură manuscrisul.

— Aie! Aie! resună pătrunzătoriu în sală.

E vocea împăratului.

Boldul, ce înfipsese pagiul în corónă, îl împungea până la sânge.

— O se'mi pierde efectul! murmură oratorul necăjit.

Boldul se uită la împăratul tot mai lung și îl împunge tot mai tare.

— Aie! Aie! țipă din nou monarchul, ne mai putând de durere.

Boldul din Aachen, căci, precum ați ghicit, el era, recunoscuse deplin pre împăratul ce'l esilase pentru că s'a înfipt și n'a împuns, pentru că a ținut bine ce a prins.

— Astă dată o se'mi câștig recompensă, își duse el, hotărât de a asculta acum sfatul împăratului din fir în păr. Astă dată nu voi sta înfipt, ca un măgariu, în momente critice.

Pe când boldul făcea această reflecție împăratul își desfășurase érași cuvântarea și începuse:

— Mărită adunare! luminați împărați! Dacă astăzi mă vedeți aci nu credeți că am venit pentru petrecerea mea sau pentru petrecerea d-vastră. Eu, îmbetrănitul monarch din Babaluc, am venit să vă descoper cel mai important secret politic ce există: Astăzi veți afla pentru ce vă bateți de 25 de ani.

Congresul întreg ascultă în tăcere; revelațiunea pare de o importanță supremă.

Boldul devine și el din ce în ce mai atent, și lui i se pare că situațiunea devine eminamente critică.

Împăratul urmează:

— De 25 de ani vă bateți pentru un prost de bold.....

Moment mai critic nici că se pôte.

— Tups!.....

Boldul sărise jos din corónă împăratului. Corónă sărise după bold și împăratul după corónă.

Nici bold, nici corónă, nici împărat nu se mai ved.

Toți fug, unul după altul, printre picioarele asistenților.

Cu cât mai mult caută unul să prindă pre celalalt, cu atât alérgă cu toții mai tare și mai zadarnic.

Sala întrégă izbucnesce de rís.

Cine începe a rîde nu se mai bate.

Astfel se și făcu pace universală.

Târziu, când ajunsese împăratul să puie mîna pe bold și pe corónă, sala congresului era deșertă.

Împărații, jurându'si pentru vecie dra-goște frățescă, plecase, cu toții, acasă.

Împăratul din Babaluc trase boldul la răspundere pentru „crima de les-Majestate.”

Acesta, chemat înaintea judecății, res-punse curat și simplu:

— Când am stat înfipt și n'am împuns, când am ținut bine ce am prins, împăratul a spus că sînt măgariu și m'a esilat. Ei bine! acum n'am făcut cum mă învățase nă-nașa, ci cum a poruncit împăratul și éráși nu e mulțămît?... Dară când și cum s'î mai fac ore pe voie?

Jurații se pronunțiară în favórea bol-dului.

El fu achitat în vederea circumstanțelor atenuante ușurátore.

De atunci pe la împărați nu 'și-a mai căutat bietul bold norocul.

Ba cred că s'a și hotărît să mérgă la scólă să învețe, când, cum și ce se asculte.

OGLINDA POCITĂ.

Am cetit odată o povesece. E de mult de atunci. Eram încă copilă. Întrégă nu o sciu. Începutul numai 'mi-l amintesc. A fost cam așa:

De mult, de mult, pe la începutul lu-meii, erau toți ómenii fericiți. Un om pre altul iubia; un om altuia părea frumos. De era ceva urît pe lume de vedut urîtul nu'l vedea nimenea.

Sufletele erau curate tóte, ochii toți lim-peți. Parecă era tot sóre, tot lumină, tot verdéță, tot căldură pretutindene. Umbră, nópte, întunerec nicăirea. Cum se nu fie atunci omul deplin fericit?

Așa au trecut ani și vécuri.

Dară ceriul cel mai albastru se întunecă câte odată; furtuni de multe ori din senin se nasc.

Într'o ți, când era mai sóre și mai fru-mos, un tunet bubuie, vîntul urlă, norii se adună, vijelia isbucnesce, pămîntul se cutre-mură, pietrele se restórnă, iadul se deschide: născocitorul relelor se ivesce pe pămînt.

Era negru și hidos. Avea ochi pe tot corpul, o singură mână, șapte picioare, cincisprezece limbi ascuțite și împungătoare.

În sutele'i de ochi avea câte un compas și tot compasul măsura strîmb.

Cum s'a vădut pe lume a început a se uita giur împregiur.

A zărit un om, doi, zece și a început să ridă.

Ridea de bătrânii venerabili cu lungi barbe albe, ridea de voinicii cu plete de aur. Ridea de verginele care mergeau cu ochii plecați, ridea de fetele cu buțe surișetore. Ridea de matrona ce se închina la biserică, ridea de copiii ce se jucau prin erva, ridea și de pruncul sugînd la sinul maicei sale.

Și nu ridea numai de ómeni, ridea de fiare, de paseri, de pămînt, de arbori, de fructe, de flori; ridea de ăi, de sóre, de lumină, de însași lumină!

Și tot așa rișînd a scos o oglindă lungă, a întins'o dela munte până la mare și, cu un tăciune din infern, a început a desemna tot ce vedea și tot astfel cum îi părea lui.

Mii și mii de chipuri se înșirau pe négra'i sticlă, unul mai întortochiat decât altul.

De te uitați bine, în fie-care chip recunosceai câte o trăsură din fața ómenilor ce'ți erau mai dragi, ce'ți păreau mai frumoși. Ba

vedeai că sînt chiar ei înșiși pe oglinda pocită; dară atât erau de suciți și de urîți de 'ți păreau alte năbădării.

El arêta ómenilor aceste figuri schimonosite și ómenii începura a ride unul de altul.

Rîsul batjocoritor pân' atunci nu era cunoscut.

Pe cînd unii rîdeau, ceilalți se puseră pe plîns. Aceste fură primele lacrimi omenesci.

Scopul monstrului era ajuns: numai avea acum ce căuta pe pămînt.

— Acî am isprăvit, ăise hidósa nălucă. Acum mai departe..... Acum îmi duc tabloul, acest tablou de pe natură, drept la Dumnezeu. Să vadă și el pre drăgălașii sei de ómeni. Să scie și el cum sînt astăđi ființele ce a zidit. Óre plătitus'au s'e'i mai creeze? Plătitus'au să ne gonéscă pre noi în fundul pămîntului pentru a le face loc lor? Merită ei óre să fie așeđăți drept deasupra capului nostru?

Și născocitoriul de rele, cu slutita lui de oglindă, se urcă drept la ceriu.

Înainte de a ajunge la D-đeu, el se opri sus deasupra nourilor, în o lume nouă, pămînt necunoscut, unde vėđu că se jócă copiii omenesci cari de mult părăsise pre părinții lor. În acea lume era numai aer și flori.

Din flori sorbeau copilașii ambrosie, prin aer sburau cu aripi de fluturi.

Cum dăriră copiii năluca străină, cu marele seu tablou, îl încunjurară cu miile, cu miliónele.

Toți apucă oglinda, toți voesc să vadă ce e nou.

— E mama!

— E tata!

— E Unchiul!

— E vărul!

— E amicul!

— E fratele!

— E sora!

— Ah! dară cum sînt de schimbați!

Astfel strigară copiii unul după altul, apoi toți la un loc.

— Dară să vede că sufer?

— Jalea după noi póte îi usucă?

— Dorul de noi îi prăpădesce, adăugeau copiii și se uitau tot mai lung și tot mai trist la oglinda uriciósă.

— Sbor eu la mama astă nópte și'i șoptesc eu ceva la urechie, dise un ânger alb, cu aripi albastre.

— Dară Dumneșeu trebuie să le fi dis demult că sîntem fericiți, observară mai mulți ângerași deodată.

— Totuși s'a petrecut ceva rău pe lume de s'au făcut iubiții nostri atît de necunoscuți!

Și astfel vorbind, o tristeță straniă, un dor nespus cuprinse pre bieții copilași.

Născocitorul reului érá început să rida. El ridea de durerea morților.

Și ridînd întinse mîna spre négra'i sticlă.

Acum putea merge mai departe: veduse și pre ângeri plângînd.

— Bums!!!

Aerul a răsunit cum nu s'a mai auzit.

Nu știu au din mînile ângerilor, au din ciuntita mîna a făcătorului de rele, tabloul cădu jos, jos pe globul pămîntesc.

Cădînd, oglinda se izbî de un vulcan arđător, în mijlocul Oceanului.

Acî în mii și milióne de bucăți s'a sfărîmat.

— Bine că s'a sdrobotit! strigară copilașii înveseliți.

Odată cu tabloul seu și cel ce numai rele vede și născocesce, din ceriu în mare fu rostogolit.

Din bórea gurei sale, din țandările oglindei afurisite și din focul ce eșia din măruntaele pămîntului născură mii și milióne de monstri, în mare.

Abia a deschis ochii, abia a auzit, abia a vădut și a și început a se mușca, a se bate, a se lupta, a se ucide.

Dară înainte încă de a simți, ei înghițise pre urdătorul lor.

Născocitorul relelor perise prin înseși fapăturile sale.

Acum rămâne ca monstrii să se devore unul pre altul până ce cu toții se vor destruge.

Atunci reul va perî desevêșit.

FLÓREA DIN RAIU.

I.

Un ânger sbura prin ceriu. Brațele îi erau pline de flori.

Sburând, el mirosea și săruta florile sale. Și cum le mirosea și le săruta una îi scăpă din mâni.

Ómenii, vădend-o, cugetau că a cădut din ceriu o stea; dar' era o rosă din paradis ce lunecase pe pământ.

Din întemplantare ea picase la marginea unei păduri tinere, între nesce tufosi mărăcini.

Flórea din raiu îndată și prinde rădăcină, slobóde mlădițe; crengelile cresc și se acoper de frunză și flori cum nu s'au mai vădut pe acî.

Un spin o zăresce.

El se plécă, se uită, o măsură din vârful până la tulpină, și vorbind cu parapon dice mărăcinilor :

— Ean veniți vedeți ce óspe nou ne-a sosit, ce comedie de flóre s'a ivit pe aci.

Scai, scăeți, ghimpi, urđici și ce mai locuia prin pregiur, toți alérgă strigând:

— Ce?

— Cum?

— Cine?

— De unde?

— Copiii mei, cine e? de unde e? mă întreb și eu, ȑice un tufar de porumbrele gros și spinos. Priviți numai bine și judecați, flóre naturală e acésta?..... Nici colóre, nici miros, nici formă, nici figură cum le dă D-ȑeu.

— Feréscă sântul, cu noi nu sémână, adauge un ascuțit scăiuleț.

— O fi plantă americană, observă, cu ironiă, o holeră ruséscă, venită pe aci dela 48; dară care se bucura deja de indigenatul cel mare.

— Așa! plantă americană! Am fost și eu prin fel de fel de grădini în viața mea; chiar orangeriile împărătesci n'au remas ne călcate de mine... Șciu și eu ceva; dară soiu de acest de flóre nicăirea n'am întêlnit.

Urđica vorbise acuma și încă cu o înghîmfare doctorală.

Rosa din paradis, cugetând la ceriul de unde venise, nici vedea nici auȑia; dar tot crescea și înfloreă.

— Da ce'ți lăȑesci așa crengele preste noi, că dór nu ești cucóna marelui vistier?

— Te scim unde ai fost și ce ai făcut, trufașo buruiiană părăginită!

— Venetico isgonită!

— Câtă îndrăsnélă! Tocmai până la noi se se întindă!

— De o mai răbdăm încă, cine scie ce va mai face.

— O! că'ți vom scurta noi ghiarele!

Astfel strigau acum cătră biata rosă mărăcinii căți erau de mulți.

Decum se iviau ȑiorile până ce răsărea luna altă grigiă nu mai era pe mărăcini decât se se acaȑe de flórea, ce nici visa la ei.

În fine tot ajunseră aceste vorbe la urechile flórei. Dară, neînȑelegêndu-le intenȑiunea, ea își ȑicea:

— Se vede că aceste sânt complimente de bună venire, amabilităȑi de pe aci..... Singulară etichetă!

Și suriȑênd, rosa urméză a cresce și a înflori.

II.

Într'aceste dascălul satului vecin veni să
botanizeze prin pădure și printre mărăcini.

El vede flórea străină și se opresce.

Mult stă, mult cugetă, mult recapitulă în sine toate cunoștințele sale botanice: numele, genul, specia, clasa acestei flori nuși amintește.

Dascălul își pune ochielarii, rumpe o roasă, două, cinci, zece; le privesce, le mirósă..... smulge foi, pistile, stamine, corola întrégă; pipăia, analisă, observă; de capăt însé nu'i dă, rezultat mulțamitoriu nu obține.

— Nu! a se clasifica nu se p^ote. Ori în ce clasă, ori în ce familie aş pune-o, nu se potriveşte, îşi dⁱce el şi se opresce în ştiinţifice reflesii.

— Ah! am aflat! strigă în fine, ca luminat de o idee mare, acésta nu e flóre în stare normală, nu e din nici o familie cunoscută; ci o corcitură.

Urđica, care de mult trăgea cu urechia că ce va hotărî înveșatul dascăl, se grăbește a aduna pre surorile sale și, cu ton triumfător, de departe le strigă:

— Nu v'am spus eu?... Na!.... auziți acum și pre marele dascăl; flórea nóastră cea mândră, flórea nóastră cea minunată este o coreitură, un monstru.

Spini, ghimpi, scai, scăeți, holere, urđici sânt deplin mulțamiți; îndoială nu mai încape; flórea din raiu e un monstru.

Înainte a unei autorități ca dascălul din satul vecin, care vorbește tocmai după inima tuturor, de sigur lumea întrăgă își va pleca capul. Cine era mai competent în asemenea materii? cine ar fi putut mai bine afla adevărul adevărat?

Facă de acum rosa ce'i va plăcè. Dór
nu se va mai pune cineva cu o „declassată“?

Pasiunile satisfăcute se linesc. Vorbe, critică, agitațiune încetază.

Mărăcinii se retrag în demnitatea lor de mărăcini și tac.

III.

Într-o dimineață de vară se ivea sôrele pe
vîrfurile Carpaților.

În pădurea de lungă mărăcini cântau
paserele, pe întrecut.

O fată le asculta. Albă, frumoasă, cu păr de aur și ochi dulci, ca lumina lunii, ea se preumbla încet, cu cartea în mână. Astă carte era totă a ei avere. Comoră prețioasă însă, căci cuprindea adevăruri din ceriu. Biblia acésta întreținea fecióreii inima curată, mintea sănătósă, sufletul generos și îndurător.

Cum merge și ascultă juna copilă, deodată simte un miros străin.

— Ah! ce parfum divin! ȃice ea, absorbând adênc mirosul delicios.

Blânda'i privire caută în giuru'i și étă că zărește tufa de rosă.

Îndată ce vedu flórea, vergina o și cunoscu.

— O! sermană flórea din raiu, esclamă copila, cu duioșie. Dară cum ai ajuns tu tocmai aci?

Tristeța vocii sale esplica că multe învêțase din biblia sa.

Apropiindu-se de flóre, ea o privi lung dară n'o atinse.

Crengelile cu rose se plecau frumoșe și mirositóre.

— Remâi sub rașele de sóre, frumoșă flóre din raiu. Nu pentru noi te-au făcut

Dđeu, nu noi avem drept a te smulge. Din ceriu ai venit, ceriul sê te privescă, ceriului trimite parfumul teu.

Vorbind, fecióra culese cu pietate o singură frunză, o puse în cartea sa și se despărta.

Séra, culcându-se, ea își puse biblia cu frunza sub căpătâiu.

Trei ani cât mai trăi frumoșă vergină, tot cu cartea sub perină dormi. Când muri încă sub cap i se puse și carte și frunză.

IV.

La marginea pădurei flórea din raiu urmă a cresce și se făcu mare cât arborii vecini, mai mari decât dênșii.

Din pliscul Carpaților până la malul Dunării se vedeau mândrele'i crengi.

Paserile călătóre, ce veneau din țeri depărtate, cum zăreau minunatul arbore se opreau înaintea lui și se înclinau cu respect și admirațiune.

— Vor sê se arete că pricep mai mult decât noi, spunea, rișând, scăeșul cătră vecini, îndată ce le vedea apropiindu-se.

— D'apoi că și noi n'am crescut în pădure, răspundeau urdicele arătând, cu geste mari, câmpul de mărăcini.

— Ce ne pasă nouă de fanfaronadele lor! Noi scim ce scim și n'avem nevoia de a învăța dela nimenea nimic, terminau cu toții, în chor numeros.

V.

Veni érna.

Gerul, ce nu scie cruța nimic, atinse și flórea din raiu. Rosele se ofiliră, frunzele cădură; arborele remase gol și uscat.

Ghița ce'l acoperea lucea și și nópte ca lumina sórelui; dară acésta nu fie cine scia. Vecinii, deși vedeau, ei tăceau.

Un cioban, coborîndu-se din munte, se oprî acî, cu oile sale. Nóptea 'i-a trebuit foc. Sciți ce arbore au tăiat și ars?

Bietul oier! cum era tocmai el să cunoască rosa din paradis?

În o clipă arborele fu doborît, tăiat, bucățit și pus pe foc. Până diminéța numai cenușa remase din el. Cenușa încă fu sbulberată de vînt.

Piatra cădû de pe inima mărăcinilor.
Ușurați strigară:

— Am scăpat în fine!

Glasul fin și ascuțit al urdicei încă repetă:

— În fine am scăpat desêvêșit.

VI.

Împăratul țerei zăcea bolnav, de trei luni.

Toți doctorii, toți învățații se adunau, se sfătuiau; dară de leac pentru bóla împăratului nu dădeau.

Nu mai remasese nimic de făcut, monarchul trebuia să móră.

Fata împăratului se duse la mănăstire și trei zile se închină plângend.

Înturnându-se la palat, ea visă în prima nópte că împăratul póte fi vindecat prin *miros de flóre din raiu*.

Despre flórea raiului n'auđise nici doctori, nici învățați.

Unde s'o caute? unde s'o afle? Cine putea scî.

Împăratului i se făcea tot mai reu.

A doua zi fata împăratului éráși viséază că flórea din raiu este pe pămînt. Un ân-

ger o perduse din ceriu și a căzut lângă o pădure.

Princesa promise toate comorile sale cui va pute afla flórea din raiu.

Acum plăcă după flóre toți doctorii, toți învățații cât e țera de lungă și de lată. Dară nesciind pădurea, necunoscând flórea ei se întórseră năcăjiți, cu mânilé góle. Despre flórea din raiu nu le putuse nimenea da de-slúșire.

Fata împératului viséză pentru a treia órá că numai prin flórea din raiu își va redobândi sănătatea tată-seu murind.

Ea și vede în vis flórea raiului, cum a fost aevea. O póte chiar descrie tuturor.

— Tóte comorile mele și o jumătate de împărăție dau pentru o singură frunză, strigă princesa, în desperare!

— O asemenea frunză am vădút odată în cartea de rugăciune a unei fecióre, díse un pusnic bătrân. Ea însă a murit de mult, cartea a fost pusă în mormént cu dēnsa și morméntul nu înapoiază nimic.

Din gură în gură visul princeseii și promisiunea sa ajunsé până la urechile dascálului botanist. Cum aude descrierea flórei din raiu, el strigă:

— O cunosc, am vădút'o, v'o aduc!

Fericitului dascál i se părea că deja ține în palmă comórele princeseii și jumătate de împărăție.

Fără a mai pune ochielarii, el plăcă la locul sciut.

Prea târziu venise.

Ací nici urmă de flóre nu mai găsesce.

Mărăcinii se grăbiră a povesti dascálului cât de miserabil a finit flórea din raiu.

Bietul dascál cădú jos, ca trăsnit. El perdea jumătate de împărăție și comorile princeseii.

— Așa dacă te potrivești la niște proști de vecini, murmură acum urdica, galbenă de necas. Când cuget că așa de ușor 'mi-aș fi făcut nume și avere!

Mărăcinii, în majoritate, făcură altă conclusiune.

— Bine a fost cum a fost, hotărîră ei împreună.

Împératul a murit. Nici o frunză din flórea din raiu nu s'a mai aflat pe pământ.

Mărăcinii însă nu scăpară.

Pe locul unde a fost flórea din raiu se ardică acum o frumósă mănăstire.

Mii și mii de creștini vin aci în tot anul să se închine și să se pocăiescă. Cugetând la păcatele lor trecute ei ȳie:

— Értăne, Dómne, că nu am știut ce am făcut.

Óre ȳice-vor odată și mărăcinii „értăne, Dómne, că nu am știut ce am făcut?”

DEGETARUL DE AUR ȘI DEGETARUL DE FIER.

I.

Sórele bătea tocmai în feréstră. Sculele espuse luciau cu atât mai tare. Era la cel antăiu giuvaergiu din calea Mogoșóiei, stradă ce pórtă astăȳi numele glorios de „*Calea Victoriei*” pentru că victoriósă reîntrase, pe dênsa, în Bucuresci, armata română dela Plevna.

Diademe de brilante pentru princese, lanțuri masive de aur pentru banchieri și bogătași, tabatiere de argint pentru generali în pensiune, coliete și brațetele pentru cântărețe și artiste, inele și medailóne pentru mirese, de tóte străluciau în acea feréstră, ca nicăiurea.

Mulți trecători se opreau aci; mulți admirau aceste scumpeturi; dară de cumpărat numai la puțini le da mâna să cumpere. Fie-care obiect costă sute, mii, mii de mii de galbeni. Erau atât de bogate!

Ce de aur! Ce de pietre scumpe!

Între toate aceste minunate giuvaeruri, mai minunat era un degetar de aur. Diamante și rubine îl împodobeau de sus până jos. Toate rațele sôrelui păreau a fi fost aședate în el, atât era de sclipitor.

Ceva mai maestros nu se lucrase la Paris; ceva mai prețios nu se adusese la București.

Dară și ceva mai închipuit pe frumuseța și bogăția lui greu s'ar fi aflat pe lume.

Să fi vădut cu ce mândrie se uita de sus, din etalagiul seu de cristal, de pe perina sa de catifea roșie! Nici țiganul când s'a făcut domn n'o fi fost mai trufaș.

Ce privire! oh! ce privire de despreț era aceea ce arunca el pe lădătuia de lemn alb a unui copil care vindea, pe stradă, degetare de fier!

Eu nu o pociu uita.

Cred că nici D-zeu nu uită și nu ertă asemenea priviri.

Nici copilul, nici lădătuia, nici degetarele nu meritau înfruntare. Mai curând compătimire.

Sórele ardea și copilul avea capul gol. Praful era mare și lada neacoperită. Degetarele încă, prăfuite și ruginite, stăteau grămadă, de nici se mai cunosceau. Greu era de nimerit de a cui milă să plângi mai ân-

tăiu: au de a micului neguțător, au de a bieteii marfe ce purta.

În loc de a plânge, degetarul de aur, vădându'i, rîdea; rîdea un rîs batjocoritor.

Copilul nu vedea nimic. Flămînd și ostent, el cugeta numai la vîndare. Degetarele, smerite, încă păreau a așcepta vre-un musceriu.

În etagiul umbrit, pe mólea'i perină de catifea, aristocraticul degetar de aur n'avea nici grigi, nici lucru. Neocuparea la multe rele te împinge. De urît, el se legă de bieteile degetare de fier și începù a le vorbi:

— Dar' cât o să mai stați p'aci? Tocmai în apropiarea mea v'ați găsit locul? Cine credeți c'o să vă cumpere, vădându-mă pre mine? De próstă viță mai sînteți că n'aveți batăr atîta minte în capul vostru, să pricepeți că ființe așa ordinare nici ar trebui să se arete la lumina sórelui. Dór n'o să vă puneți cu mine, cu mine cap-d'-opera unui artist! Dar póte nici sciți că sînt de aur, de aur curat și diamante și rubine?

Degetarele de fier se uitau lung la dînsul, nepricepându'i intențiunea; căci a crede că un degetar de aur și diamante vorbesce așa numai de flori de măr acésta nu le părea admisibil.

Însă degetarul de aur continuă:

— Sciți că sînt curios a afla care vî sunt speranțele? Ce deget de princesă aveți a împodobî? pe ce mese de regină aveți a sta?

— Domnițo, răspuse unul din degetarele de fier, te înceli suposându-ne ridicole pretențiuni. Noi nu stăm aci ca să ți facem concurență. Alte sînt grijile, alte sînt nevoile noastre; căci și menirea noastră pe lume este cu totul deosebită. Dumnéta poți fi făcută să împodobesci mesele reginelor sau să stai pe degetele princeselor noi însă avem datoria de a lucra, de a lucra în folosul săracilor. Copilul ce ne pîrtă are ași căștiga pînea vîndîndu-ne și femeia ce ne va cumpăra are ași agonisi existența sa cu noi.

— Și, ȑeu, credeți, că o să vî ia cineva? Când junele se însoră, ore alege el fata săracă și urîtă? Cum credeți că tocmai lîngă mine o să aflați cumpărători?

Degetarele de fier se gîteau să răspundă cu obicinuita lor modestie; dar' o fetișoră curată și frumușică se apropiase de lădătuia de lemn alb.

Un timp ea privise espunerea giuvaer-giului, admirase degetarul de aur, apoi, adresându-se cătră micul neguțator, îl întreabă:

— Buneți sînt degetarele?

— Dór sînt de fier, cum să nu fie bune?

Un degetar lung și subțire, dur și solid părea că ȑice:

— Copiliță dragă, pune-mă la probă și vei vedé ce iute împing acul. De ți-ar da D-ȑeu atâtea ȑile cât vei puté lucra cu mine. De spart nu mă sparg, de perit nu per.

Copila de multe ori fusese silită să renunțe la dejunul seu pentru ași înlocui degetarele perdute. Promisiunea degetarului o îndemnă a'l cumpăra.

Plătindu'l ea îl puse în corfița sa de lucru și plecà la scólă.

— D-ȑeu să ți ajute; căci astăȑi voi mânca ceva, ȑisese micul neguțator, primind ȑece bani dela scolăresă.

Degetarul de aur, din ferestra sa, veduse cele petrecute și 'și cugetà:

— Ce gust prost! A vedé un degetar de aur și a cumpăra unul de fier!....

II.

— Elisa face minuni.

— A brodat cea mai frumósă batistă în scólă.

— Și numai în trei săptămâni.

— Parecă ȑinele îi ajută.

— Dina ei este degetarul cel nou.

— Apoi se mai doresci degetar de argint!

— Ba nici de aur.

— Trăescă degetarele de fier; căci parecă lucră singure.

— Și nu se sparg.

— Și nu se perd.

Astfel vorbiau elevele în clasa de lucru din scôla secundară de fete; acea scôlă care, sub direcțiunea d-nei Zăhărescu, producea minuni, ca cuseturi.

Elisa suridea ascultând. Era adevărat. De când avea degetarul de fier, lucrul seu avea un sporiu deosebit.

Degetarul de fier nu'și petrecea însă ȃilele numai la scôlă. A casă încă îl întrebuința mult Elisa.

Diminéța, cum se iviau ȃiorile, fetița îl scotea din cutie și, cu dênșul pe deget, cosea mii de lucruri frumóse, stând la feréstră.

Feréstra era taman la pórtă grădinei Cișmegiu.

Paserile cântau. Frunȃele, cu un freamăt dulce șopteau la adierea vântului. Apa lacului se mișca încet și lebedele băteau undele cu albele lor aripi, ca nisce fantastici lopătari a unor bărci nevăȃute.

De câte ori ridica mâna și trăgea acul frumósa copilă, degetarul arunca câte o repede privire, prin lucia sticlă. Ce nu vedea el atunci?

Trupe de copii cari intrau în grădină sărind și jucând. Unii cu pile, alȃii cu balóne; alȃii éráși cu cercuri, cu cai, chiar și cu velocipede. Fetiȃele tóte aveau paiáți sau păpuși în braȃe, păpuși mai ales.

Domni, dómne, domnișóre elegane încă se preumblau cu pas măsurat, vorbind și suriȃend. Cerșitori fericiȃi de banul căpétat, ades erau de văȃut. Lăutarii nu încetau cu cântările lor dela răsăritul până la apusul sórelui; ba chiar și până nóptea târȃiu.

Apoi veneau nemȃi cu minavete și cu câni ce jucau vals; turci și italieni cu mai-muȃe în frac roșu sau rochie cu cóȃă. Ce comedii nu erau pe acolo?

ȃiulica întrégă se nu te fi mișcat din loc, de privit aveai ce privi.

Dar' copila frumóasă nu stă tot la feréstră. Ea ȃilnic mergea la scôlă și degetarul mergea cu dênșă.

Pe cale timpul nu era lung. La tot pasul, prin ferestre espuneri splendide de haine totdeuna nouă, totdeuna cu măestrie lucrate.

De avea un moment liber, scolăreşa se oprea aci privind deamănuntul fie-care croitură, fie-care cusetură.

Degetarul de aur, din etalagiul giuvaergiului, vedea totdeauna pre fetiţa cum observă, cum studiază, cum caută a învăţa!

Şi vedând copila, vedând degetarul de fier, acum nu'l mai pornea rîsul. Póte cugeta la ڊilele lui monotone şi la viaţa animată a degetarului de fier.

La scólă degetarul avea plăceri şi mai numeroşe.

Cum intra copila în casă, îşi aşeza pănăraşul cu lucru şi cu degetarul seu între corfiţele de lucrat a camaradelor sale.

Câte nu'şi povestceau atunci tóte degetarele, tuturor fetiţelor?

Ele vedeau atâtea lucruri şi auđiau şi mai multe încă!

Cine vede şi ascultă multe, multe scie şi multe póte spune.

În órele de lucru, când degetarele de pe degetele copilelor se întreceau care va împinge acul mai repede, una din eleve cetea istorii. Dómné! cât erau de frumoşe şi de feliurite!

Unele cu împăraţi buni şi cu ómeni de omenie; altele cu ڊine frumoşe şi cu copii ascultători. Altele éráşi cu călătorii lungi şi ڭeri străine.

Apoi veneau istorii din epocile trecute. Degetarele sciau acum ce s'a petrecut în lumea întrégă şi în toţi timpii. Ele auđise despre romani, despre isbândeale lor, despre domnia lor universală. Auđise despre grecii antici, despre timpii lor heroici, herculeani; despre poesia lor homeriană şi despre epoca lor cea mai gloriósă: secolul lui Pericles. Momentele măreţe ale acestei epoce, artele sale, sculptura, pictura sa, philosophia şi morala sa aprópe creştină erau ades citate în scólă. Aceste pagine admirabile, cele mai miraculoşe din istoria spiritului uman, acéstă epocă de o grandóre neaseménată era lectura favorită a copilelor române. Cum doreau ele atunci şi pentru patria lor ڊile de glorii belice, ca a strămoşilor romani; ڊile de splendori spirituale, ca pe timpii lui Platon, Phidias, Apelles şi mulţi alţi bărbaţi mari.

Plăcere le făcea însă şi cunoscínţa ڭerilor moderne. Ades, ades auđiau degetarele lăudându-se industria francezilor atât de înaintată şi ideile lor şi mai înaintate; ades se cetea şi despre comerciul englezilor şi călătoriile lor maritime, despre Indii; despre tre-

cutele descoperiri spaniole, despre America și viitorul acestor lumi nouă sau înnoite. Se menționa încă sălbătăcia insularilor australiani și misera stare a popoarelor fără cultură, fără industrie, fără mijloace de existență și propășire. Tote aceste se ceteau, toate aceste se povesteau și toate pătrundeau inima și spiritul copilelor și încântau și pre degetare.

Ce timp interesant! Ce zile fericite!

Astfel trecură zile, luni, ani.

La fie-care examen, Elisa dobândeia premii de studiu; dar și mai multe premii de lucru de mână.

Cuseturile și broderiile sale erau deja vestite.

Se făcu în București o mare expozițiune de industrie națională. Nu numai femeile din România întreagă; dar și femeile române din toate părțile, unde erau români, trimiseră tot ce lucrase mai bine.

Obiectele espuse de Elisa, lucrate cu acul și cu degetarul ei, întrecură pre toate celelalte.

Medalia de aur, prima medalie, o obțină Elisa.

Și abia împlinise douăzeci de ani.

Elisa era acum prima cusetoare, prima broderă română.

Ce fălos era degetarul ei!

Și cum se nu fie? Despre talentul și perfecțiunea lucrului Elisei se vorbea în toate gazetele. Comande de lucru îi veniau din toate unghiurile țerei.

Degetar mai activ nu era în România.

III.

Schimbare era în multe, nu se putea tăgădui.

Degetarul avea ochi buni; el observase nimerit.

În anii trecuți, junele modest, în haine simple dar bine îmbrăcat, care venia de schița arbori și flori, lucra tot în fundul grădinii. Acum își aședea totdeauna cavaletul sub ferestra Elisei. Juna cusetorăsă cosea în această vără mai des la vechiul seu loc de școlăresă. Și totuși degetele ei nu se mișcau regulat, ca odinioară.

Câte odată degetarul trebuia să mănă acul cu o repezițiune febrilă. Altă dată însă veniau unele lungi pause, neobiciuite. Elisa pleca atunci capul și sta gânditoare. Ce cugeta ore? Acesta rămânea un mister chiar pentru vechiul credincios.

Uitându-se în grădină, juna fată schimba fețe. Lucru érași de tot nou.

Uneori încă se scula dela locul seu fără nici o trebă. Apoi tot ea venia, pe vârful piciórelor, și, de după perdea, privia în grădină.

Părea tot că doresce să afle ceva. Ce? Asta ar fi voit și degetarul s'o scie.

Cine crede că organele unui degetar de fier sînt mai puțin delicate decât acelea a unui degetar de argint sau de aur póte vedè acì că se înșelă. Degetarul Elisei era simțitor, fórte simțitor.

Ce se petrecea, el nu putea înțelege, dar că se petrecea ceva, el o simția bine.

Mai cu deosebire se mira de privirile ce junele desemnator arunca spre feréstră.

Pentru ce și pentru cine se uita frumosul și tăcutul june tot în sus?

Au dóră acest străin voesce să afle cât de repede scie mâna acul un degetar de fier?

Se vede că acésta era cauza.

Se vedè că pentru acésta erau acele priviri atît de lungi, atît de adênci, atît de dese.

Ca să nu mai încapă îndoélă, degetarul se hotărî să facă chiar în acea ți o încercare.

Strimtorat de aprópe, artistul trebuia să'i răspundă și astfel adevêrul eșia la lumină.

În acea ți Elisa se mănică mai dimi-néță, ca ori când.

O nelinisce deosebită o agita. Parecă așcepta să se restórne un munte sau să se deschidă ceriul.

Despre conspirațiunea degetarului seu ea nici visa și totuși așcepta, pe nesciute, să i se întêmplesce ceva, ce nu i s'a mai întêmpilat.

De ar fi venit și astăđi în grădină junele desemnator cu cavaletul seu, cu portofoliul seu de schițe ar fi mai avut și ea o distracțiune.

Dar' taman astăđi el nu sosise.

Neliniscea Elisei sporea.

Pre degetar încă nu'l ținea locul.

El își avea planul făcut și cu atît mai mult doria sosirea junelui artist.

În fine étă-l în depărtare.

Degetarul îl vede și stă gata.

Artistul e acum sub feréstră.

— Tups! sare degetarul din degetul Elisei tocmai pe capul necunoscutului și de acolo la piciórele lui.

Acest incident nu făcea parte din combinațiunile degetarului.

Intențiunea lui fusese de a sări în calea și nu în capul junelui. Recunoscêndu'și nedibăcia, el își perdù cumpêtul și nu mai putù scóte o vorbă din gură.

Sta acum acì și nu scia ce să facă.

Artistul însă nu şede pe gânduri.

Cum vede degetarul jos, îl ridică, îl priveşte, îl sărută, aruncă ochii sus la Elisa şi ese din grădină.

Dece minute mai târziu, d. Manoil Mircescu, artist desemnator, era prezentat în totă forma d-rei Elisa Scorţescu, cusetóre şi brodăresă.

Degetarul fu înapoiat de cătră junele artist cu o mână tremurătoare. Elisa îl luă roşind.

Săptămânile viitoare ce s'a petrecut în casa cusetórei, degetarul n'o scie spune. Şirul vorbelor şi a faptelor îi scapă din vedere. Acum sta mai mult în cutie.

Aceste fură singurele zile nouróse din vieţa degetarului de fier.

Nu era însă Elisa femeia ce o póte duce mult fără lucru. Degetarul éráşi fu scos din cutie, éráşi pus pe deget.

Dar' acum Elisa nu mai era singură şi nici cu elevele sale. Manoil Mircescu sta lângă dânsa, la feréstra deschisă.

Florile din grădină se uitau la ei întrebându-se ce óre şoptesc?

Se petrecea aci ceva şi mai nou.

Degetarul asculta; dară ce era nou nu putea afla.

Junii mai mult se priveau decât vorbeau.

Totuşi odată două cuvinte neauđite resunară la a lui urechie.

„Iubire..... soţie.....

Apoi se făcù o lungă tăcere.

Elisa sta cugetătoare. În fine vorbi:

— Dară sânt orfană; n'am nimic, nimic decât acest degetar.

— Când acest degetar e pe degetul d-tale el plătesce milióne, şise artistul. Apoi şi eu am numai creionul cu care desenez.

— Potrivită asociaţiune, zimbì Elisa.

Manoil răspunse serios.

— Cea mai potrivită. Două inimi care se iubesc şi patru mâni care lucră e tot ce trebuie pentru fericirea unei însoţiri.

La visita următoare degetarul veđù, cu uimire, că Manoil nu venise singur.

El adusese un inel de aur.

Inelul avea numai două litere gravate „M. M.“

Şi totuşi o fericire deplină lucì în ochii Elisei, când Manoil Mircescu îi puse acest simplu inel pe degetul al patrulea.

— Multe am veđut, multe am auđit; dar' multe încă nu pricep, mărturisì degetarul, surprins.

El deveni mai atent doar va vedea și auzi ceva ce se esplice toate.

Un cuvânt erași nepomenit ațîta mai mult curiozitatea degetarului.

Când Elisa se afla singură, inelul cel cu două litere îi șoptea vorba:

„Mirésă.”

— Mirésă! ce o fi aceea mirésă? se întrebă degetarul ce, din multă afecțiune pentru stăpână-sa, devenea indiscret.

Într-o zi el întrebă pre inel ce este „o mirésă?”

Inelul însă numai cu Elisa vorbea.

Póte pentru că Elisa îl sărutase de mai multe ori.

Bietul degetar se puse erași pe observat; apoi făcu această conchidere:

„Mirésă este o fată frumoasă și cuminte care cugetă mult, care suride ades, care plânge câte odată; care sărută de multe ori un inel cu o cifră de pe degetul al patrulea, care roșesce când îi vorbește un june, tot același june. Mirésă încă lucră mult, cósă ziua, croesce nóptea, cumpără ce póte și cât póte. În timpul ce lucră mirésă un june, tot același june, o privesce cu fragedime, cu ochi plini de fericire și speranță.”

— Îndoișitor lucru este o mirésă, își dise degetarul, constatând bine cele ce vedea.

Apoi începea și el să se uite cu plăcere la junele artist.

Póte avea o presimțire că de acum sub ochii lui Manoil o să începă pentru el o nouă eră de glorie și activitate.

A face descoperiri noi, degetarul n'a mai avut timp lunile viitoare. El ajută Elisei ași cose zestrea. Ziua, nóptea tot lucra și tot lucruri frumoase și utile.

În fine totul se găti; și haina de mirésă și vëlul cel lung. Parecă mâni de ține lucruse la ele atât erau de fine, de albe, de artistic făcute.

Într-o dimineață degetarul de fier sta în paner, pe masa de toletă curată și împodobită. Elisa, în haina albă, cu vëlul cel lung, cu cununa pe cap, era în mijlocul camerei. Amice bătrâne și tinere o încungiurau.

Manoil intra cu un buchet de flori albe.

Și el nu era îmbrăcat ca în toate zilele. Și el era de o eleganță deosebită. Fața încă îi lumina de bucurie.

Manoil prezintă buchetul miresei sale și toți se scôlă să plece. Unde? Etă ce ar fi voit degetarul să mai afle.

O damă, scump investită, sărută pre Elisa și i pune la gât și la mâni scule de preț mare.

Era nuna și nănașa-sa.

Închiând colietul, un bumb i se desprinsese.

Elisa își ia acul și degetarul să cöse acest bumb.

Lucrul se face cu grabă. Din distracțiune mirésa pune degetarul în businar.

Două minute mai târziu, degetarul de fier mergea, în caretă cu patru cai, între mirésa și nănașa cea bogată, la biserică, la Sărindar.

Pe calea Victoriei nunta fălósă atrăgea toate privirile.

Degetarul de aur, încă tot în etalagiul său, tot pe perina sa de catifea roșie, învechită acum, făcu ochi mari vedându-i.

Nu știu, ȕeu! de nu 'i-ar fi plăcut acum mai bine să fi fost degetar de fier.

Dar încă la biserică! Ce de lume! Ce de făclii! Ce ceremonie pompósă!

Toți boerii cei mari, toate damele cele atâtău își ținură de datorie să onoreze cu prezența lor marea serbare a bravei copile care, cu acul și degetarul său de fier, ajunsese o celebritate în țără.

Elisa jură la altar iubire și credință lui Manoil și Manoil încă, din fundul sufletului, îi făcu acelaș jurământ.

Părechie mai fericită nu era pe lume.

IV.

Erăși o schimbare în casa Elisei.

Lucrurile vechi fură scóse afară. Mobile nouă împodobiau acum îndemânaticul interior. Canapele bine tapițate, scaune moi și comode, covóre călduróse, mese și dulapuri sculptate arătau acum că în această casă domnesce avuție.

Degetarul de fier tremura de frică șiși ȕicea ades:

— Atelierul stăpânei mele a luat un avânt nepomenit. Stofele aceste bogate, gazele aceste fine ce ea cósă și brodează póte curênd nu le va mai lucra cu mine, simplu degetar de fier. Óre nu voi merge și eu după lucrurile învechite? Óre nu cumva un degetar de argint?.... óre nu cumva un degetar de aur?....

Bietul degetar de fier nuși putu termina ideea, lacrimile îl înecau.

Era adevărat atelierul Elisei luase dimensiunile unei fabrici, unei fabrici de rariități de când Manoil desemna florile și paserile ce broda Elisa cu elevele sale.

Costumele românesci, cu desemele lor nouă și originale, cu broderiile lor neasemnate de aur, metasă și pietre scumpe se a-

doptase nu numai în România dar' în toate terile unde erau dame elegante și de gust.

Dacă damele române mai purtau încă haine dela Paris, parisianele mai mult încă comandau costume la București.

Degetarul de fier lucra acum mai mult decât ori și când, sta tot pe degetul Elisei, alături cu inele de briliant.

Cu acest degetar a cusut domna Mircescu scutecele primului seu copil.

Tot cu dânsul a lucrat tot ce trebuia celor cinci copii ce i-a trimis Dumnezeu.

Și când drăgălașele sale fetițe începură a lucra, tot cu degetarul de fier pe deget le-a învățat juna mumă a cose până ce făcui din ele artiste.

V.

Scim că la nunta Elisei, degetarul de aur era încă de vânzare în ferestra giuvaergului.

De zece ani sta aci. Zece ani sunt lungi când n'ai lucru și tot aștepți.

Câte umilințe, câte rușini trebui să înghită el în acești zece ani!

Când se oprea acum vre-un trecător și se uita la el, degetarul de aur, cu toate diamantele sale, simția inima bătându-i.

— Póte.... póte va între.... póte va întreba de mine..... póte chiar mă va și cumpera, își dicea el încet, să nu cumva să'l audă degetarele de fier ce se vindeau în apropiere.

Însă deși între cineva în magasie, deși cumperau ceva damele frumoase, domniile elegante, ei luau fel de fel de lucruri dară nu degetare de aur și diamante.

Odată, o singură dată întrebase cineva și de prețul degetarului.

Comerciantul răspunse:

— Mă costă trei sute de galbeni: bucurios l'aș da fără profit, ba aș mai pierde ceva, numai să scap de dânsul.

Sermanul degetar de aur ce trebuia să audă!

Un mire veni la giuvaergiu să alégă scule rare și prețioase. El trimise fidanțatei sale o ladă plină de prezente care de care mai scumpe și mai frumoase. Totul a fost primit cu mare bucurie; numai degetarul de aur fu înapoiat și schimbat pe o părechie de cataramă de papuci. Rubinele de pe degetar roșiră mai mult de rușine și de necas. Dar n'avea ce face? trebui să înghită și acest afront.

„Tot sacul își află petecul“ dice un proverb românesc.

În fine, sosi și partea degetarului de aur.

O damă elegantă mersese pentru câteva zile la moșia sa.

Fără veste Dumnezeu îi trimise aci o fetiță.

Copila trebuia botezată. Amicii proprietăresei erau departe; ea ceru bătrânei sale arădășițe să-i boteze copilul.

Bogata neguțetoresă fusese de multe ori nănașă; dară nici odată la boeri așa mari. Ocasiunea îi era bine venită să-și potă areta bunul gust și avuția cătră stăpâna moșiei.

Căutând pentru finuța un dar de botez ne mai pomenit și scump, ea merse la București și cumperă..... ghîciți ce?

Ea cumperă degetarul de aur diamante și rubine.

Este adevărat că îl cumperase pe prețul jumătate. Boerésa acésta nu o va scî și sigur se va mira de raritatea și bogăția prezentului.

Degetarul își mușca buțele vedându-se vîndut sub valóre; dar' de ales nu putea alege. Chiar în aceaș di plecà cu baba la moșie.

În fundul businarului bogatei arădășițe, învîlit în cincisprădece hârtii și hârtiuțe, degetarul medita la viitorul seu.

Ce sôrtă îl așcéptă ôre? Cu cine și cum avea să viețuască de acum?

Trăsura ce ducea pre degetar pe calea necunoscută era și ea cu patru cai.

— Cu patru cai caută să ajungi departe, se începi o carieră măreță, o existență veselă și elegantă, își cugeta degetarul, plin de speranță.

Degetarul de aur își avea și el acum ôra sa de fericire. Însă o singură ôră!

Descepțiunea amară nu era departe.

La botez tôte ilusiunile fură pierdute.

Scos din businarul bătrânei, desvîlit de tôte hârtiele și hârtiuțele ce'l înfășurau, el fu prezentat finuței ce nici vedea, nici înțelegea.

Dama elegantă îi aruncă o privire; dar' ce privire!.....

Degetarul, deși de aur, carte multă nu învățase, psychologia mai puțin. Mișcările sufletului omenesc nici le studiase, nici le cunoscea, totuși căutătura lúcsuósei aristocrate o înțelese îndată. Ea dicea curat și limpede:

— Pecat de bani! Ce nu s'ar fi putut cumpera cu astă sumă?

Banii nu'i dăduse ea; suma numerată n'o costa nimic și totuși o regreta.

Ce nouă rușine pentru prețiosul degetar!

Bine că putu ascunde astă rușine în fundul coferului cu argintăria vechie și scule demodate unde fu aruncat îndată după botez.

Acî zăcû douêzeci de ani.

Douêzeci de ani până la nunta finuței arêndășiței, care acum era fată mare.

Scos din închisórea sa de douêzeci de ani, cum zărî lumina ȓilei, degetarul începû a strălucî de bucurie.

Speranȓa îi revenea și cu dênsa ilusiunele.

Nouă descepciune.

Degetarul fusese scos din fundul lăȓii numai pentru a fi dat la giuvaergiu sêi scótă diamantele și rubinele destinate a împodobî bumbi de manșetă.

Din întêmplare nu'i cădû nimerui aminte că aurul se póte topî și astfel scăpă degetarul cu ȓile.

Slutit și schilăvit o mai duse bietul degetar cățiva ani prin tóte unghiurile casei stăpânei sale.

Găsindu'l odată una din copilele junei dame în o cutie cu bumbi despărechiați, ea se jucă atât cu dênsul până ce'l pierdû, în grădină.

Femei serimane pliveau pe acolo. Una din ele, fără a cugeta la reu, găsindu'l, îl puse în sin.

Vecina și dușmana bieteî lucrătóre o vêdû și o denunȓă.

Înspăimêntată, naiva femeie, éráși fără a cugeta mult, aruncă obiectul încriminător, peste gard, în gârla de alături. Astfel spera a scăpa de belea.

Dar' réul numai cu vêrful degetului de'l atingi, anevoie te mai poți mântui de el.

Nesocotita lucrătóre plăti cu viaȓa greșala de a nu fi înapoiat degetarul ce a fost găsit.

Urmărită pentru furt — căci degetarul era străin și aflat pe loc străin — judecătóriî declarară pre femeie culpabilă și o condamnară la doi ani de închisóre.

La *doi* ani, căci degetarul nu fusese de fier, ci de aur.

Doi ani însê n'a împlinit biata lucrătóre în négra carceră.

Rușinea o ucise peste puține luni.

Mórtă în spitalul condamnaȓilor, ea zace acum în grópa comună a criminaliștilor.

Acesta fu evenimentul cel mai memórabil din viaȓa degetarului de aur.

Din fundul gârlei nu l-a mai putut scóte nimenea.

În mocirlă a ramas pentru totdeauna îngropat.

IV.

Din atelierul Elisei se trimise la esposițiunea universală confecțiuni, dantele și brodării ce au făcut epocă în analele industriei.

Comandele din străinătate erau acum atât de numeroase încât șesă deci de desemnatori formați de Manoil și cinci sute de lucrătoare, eleve de ale Elisei, nu puteau lucra destul pentru a satisface toate cererile.

Fiițele domnului și dómnei Mircescu creară cinci fabrici succursale. Elevele Elisei, cele mai vechi, încă se respândiră prin țera întregă, creând pretutindenea atelieruri noi, nouă industrie.

Atelierul Elisei, frabrica mumă, purta titlul:

„La degetarul de fier.“

Era aședat în propriul seu palat.

Regina țerei aci își făcea hainele sale.

Mantia regelui aci se brodase.

Splendide costume românesci ca aci niciăurea nu aflai.

Catrințele, fotele, șurțurile nici se vedeau de flori de aur și mētasă. Rosele și viórelele, împletite în ghirlande gracióse păreau rupte din grădină și aședate acolo. Până ce și roua lucia pe dēnsele. Vîlnicele și camașele, subțiri și diafane ca nuorași ușurei, erau preserate cu stele de argint și aceste stele erau atât de minunat lucrate de nu se vedea firul în ele, ci numai schinteiau, ca stele adevărate.

Bine meritată era reputațiunea universală a cuseturelor Elisei.

Bine meritată a fost și medalia „*pentru merit*“ ce a dobândit dela Rege.

Ea nu numai crea cap-d'opere de lucru de mâni, ea încă înființă o industrie nouă în țeră; o industrie ce îmbogăți România întregă.

Elisa astăzi numai este; dar' opera ei va dura etern.

Tradițiunile fabricii la „degetarul de fier“ se perpetuă: Industria română produce dantelele, broderiile și costumele românesci cele mai perfecte.

România nuși mai trimite banii din țeră pentru obiecte de lucș; ci de aiurea se adună aci comori de aur cu care se plătesc cuseturele femeilor ce lucră cu degetare de fier.

Cât pentru degetarul Elisei el încă tot există.

Un învățat propusese să se puie în muzeul național.

Elisa însă lăsa, cu limbă de mörte „ca nepótele și strănepótele ei să nu piardă dar' să lucre totdeuna cu vechiul degetar de fier.“

